

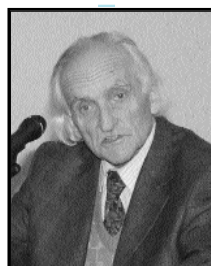

Сьогодні в номері:

**Кримський
резонанс**

стор. 3

**Загадки від
Хмельницького**

стор. 4

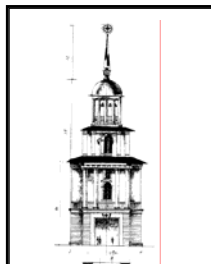
**Джиммі
із Маскогі**

стор. 5

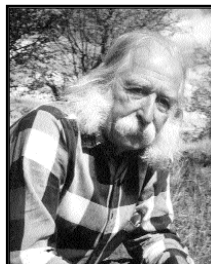
**Читацьке
віче**

стор. 6—7

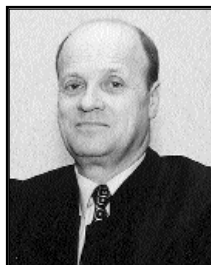
**Тарасова
церква**

стор. 8—9

**Іван Марчук
зблизка**

стор. 12

**Поет
і пекло**

стор. 13

**Ніжин —
давно
і сьогодні**

стор. 14—15

Марія Славгородська, Олексій Катонін, Наталія Пулипейко... — ці та багато інших, наразі маловідомих, імен талановитих учасників Всеукраїнського симпозиуму майбутніх економістів ще уславлять нашу державу вагомими здобутками. Матеріал про це — на стор. 10.

ВІД ПЕРШОЇ
ОСОБИ

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ: У КОЖНОМУ СЕЛІ СТВОРИМО МІЦНИЙ ОСЕРЕДОК «ПРОСВІТИ»

ХТО Є ХТО

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ — родом із Долинщини, депутат Верховної Ради України першого й другого демократичних скликань; голова Івано-Франківської обласної ради та обласної державної адміністрації в період із 1992 по 1998 роки; з 1998 до 2003 року — Надзвичайний і Повноважний Посол України в Грузії. Перший голова Демократичної партії в області, активіст ТУМ ім. Т. Шевченка, Руху. Повернувшись нещодавно на вітчизнину, очолив обласну організацію «Просвіта» імені Т. Шевченка.

— Я очолив обласну організацію «Просвіта», тому що розумію її величезне значення та роль. Кажу про це всюди: ми ще не вповні оцінили історичне значення та геніальність ідеї «Просвіти», якій уже 135 років. Старішої організації, як «Просвіта», в Україні немає. І саме вона підготувала ґрунт і основи для національного відродження українського суспільства в позаминулому й минулому століттях. Наші попередники не створювали союзу партій. Вони з однією «Просвітою» прийшли до таких перемог, які вражають тепер сучасників. В умовах колоніального панування Австрії, Польщі, Росії, якраз «Просвіта» консолідувала націю. І якщо відштовхуватися від цієї тези, то ми поставили нині завдання відродити «Просвіту» в кожному селі, залучивши до неї всі прогресивні, розумні сили — людей, які мають авторитетне слово, уміють повести за собою інших. Це, безперечно, найперше — вчителі, священники, сільська управа, культпрацівники, газди, молоді лідери, підприємці. Хіба є в нас яка інша духовність, культура, як українська; хіба є в нас яке інше спільне завдання, як виховувати національно свідоме, духовно і фізично здорове молоде покоління?

Якщо ми в кожному селі, місті, створимо

міцний осередок «Просвіти», тоді й зможемо сказати, що в нас є українська влада на місцях. Сьогодні сказати так ми поки що не можемо. Хоча й отримали «нашоукраїнці» переконливу перемогу на минулих виборах, немає цієї демократичної більшості ніде — ні в районних, ні в обласних, ні в Верховній раді. То, видно, погано працюємо. Не так працюємо. Тому пропонуємо варіант, як у кожному населеному пункті відродити «Просвіту», створити, крім усього, також чітку організаційну структуру зверху до низу. Кожен просвітянин повинен відтепер мати членський квиток; пройде свого роду реєстрація членів осередків. Документ вручатиметься в урочистий обстановці. Членські внески дисциплінуватимуть просвітян.

Загалом, ініціюючи зараз різні нововведення, ми говоримо не просто про реорганізацію, а про повернення «Просвіти» її справжньої історичної функції. У дев'яностих роках у нас були інші завдання, ніж тепер. Знаєте ліпше за мене, яке нині життя на селі — безробіття, пияцтво, розвалений аграрний сектор, відсутність єдиного згуртованого громадського життя. І наше завдання — створити його. Не буде нашої роботи — не буде перспективи. А починати слід з активізації роботи в сфері культури, створенні хо-

рів «Просвіти», треба відновити святкування громадою всіх визначних дат, подій в історії, культурі, духовному житті України; співпрацювати разом із головами сіл, міста, бо й вони матимуть опору серед просвітян, дбаючи про благоустрій населеного пункту, його культуру. Відтак добре було б мати повсюди історичні довідки про діяльність просвітян у кожному селі в минулому, створювати музеї, в яких збирати матеріали, які вшановували б традиції саме цього куточка вітчизни. Слід відновити економічну діяльність «Просвіти».

В Івано-Франківську заплановано провести розширене засідання ради «Просвіти», на яке запрошено владик усіх церковних конфесій, начальників обласних управлінь освіти, культури, охорони здоров'я, посадових осіб інших служб і відомств.

Питання обговорюватиметься єдине: ми повинні відновити в області «Просвіту» в повному обсязі. Ми мусимо повернути людям віру, що вони будуть жити в українській незалежній державі. Ми повинні йти до людей, якщо хочемо, щоб в області було громадське й політичне життя, і щоб Івано-Франківщина мала своє політичне обличчя. Час усім нам гуртуватися й працювати для своїх народу і держави. А традицію — передавати молодим, виховуючи лідерів.

Ми себе нікому не протиставляємо. Ми йдемо з відкритою душею. І найголовніше — зі своєю історичною правдою. І співпрацюватимемо з усіма людьми, які сприятимуть розвитку та утвердженню ідей «Просвіти».

У період президентських виборів ми не стоятимемо осторонь. Але вибори, при всій їхній важливості нинішнього року, — явище тимчасове. «Просвіта» — вічна, як і ті завдання, які стоять перед нею, і будуть сьогодні, і завтра й післязавтра.

(Виступ на зборах голів районних об'єднань «Просвіти» у Городенці).

Підготувала
Марта ВОЙЦЕХІВСЬКА

БЛЮЗНІРСТВО

Йдучи додому, зацікавився зробленим під трафаретку написом, що впадав у вічі. Написане на склі автобусної зупинки за-свідчувало, що Ісус Христос, проповідуючи 2 тисячі років тому, вже знав, що в 2004-му в Україні Він підтримає конституційну реформу. Хоча невідомо, де автори дикого слогана вчитали про прихильність Месії до ідей сучасної політичної влади.

Текст був таким: "ІСУС за конституцій-

БОГ ЙОГО ЗНАЄ ХТО — ЗА КОНСТИТУЦІЙНУ РЕФОРМУ

Хоч у період передвиборчої кампанії потроху звикаєш до рекламно-політичного безладу навколо, та до відвертого блюзнірства звикнути важко.

ну реформу". Перше слово — аббревіатура невідомо-загадкової фірми, що пишеться латинськими літерами — "ІСУС". Мабуть, усе ж таки були побоювання, що винуватців такого неподобства знайдуть. У цьому випадку можна було б сказати, що про Бога не йшлося, і ніхто й не думав знущатися з релігійних почуттів виборців.

Але все ж факт залишається фактом, і тому мені закортіло дізнатися, чи знає про цей випадок міська влада. Бо кілька написів зафіксовано біля станції метро "Либідська" в Києві. Подібний, — тільки фарбою, вияв-

лено і біля станції "Золоті ворота". Писаки попрацювали на славу.

Після кількох десятків дзвінків і відповідей приємними жіночими голосами, які давали все нові й нові номери телефонів, урешті вдалося отримати необхідну інформацію. У Головному управлінні з питань внутрішньої політики, мене вислухала невідома пані, яка повідомила, що не може дати коментар, бо не має відповідних повноважень. Але погодилася вказати на нормативно-правові акти, які регламентують рекламну діяльність у Києві. Відповідно до за-

конодавства, такий вид політичної реклами не міг пройти через відповідне управління КМДА, бо, по-перше, напис був зроблений фарбою у випадкових, не передбачених для реклами місцях, та й характер реклами такий, що вона б не пройшла всіх етапів затвердження. В управлінні розповіли, що про це неподобство вони чують уперше й пообіцяли провести рейд, який би підтвердив надану мною інформацію.

Навряд чи винуватці будуть знайдені, бо ніяких "розпізнавальних знаків" вони не залишили. Та й відповідальні служби, як бачимо, реагують так, ніби це їх не стосується. Можна припустити, що це — тільки початок, і прихильники конституційної реформи все частіше вдаватимуться до настільки шокуючих способів популяризації політичних кроків влади. Але в Україні діють ще й правила елементарної етики, яких не відмінить жодна реформа. Чи чули щось про них автори "Ісуса за реформу?"

Богдан ГДАЛЬ

ДУМКИ ВГОЛОС

Бог створив людину, і коли вона зродила думку, то зрозуміла, що Він — є, і що думкою вона пов'язана з Божим замислом. З істоти фізичної вона стала людиною думаною-мислячою, з унікальною місією в світі. Бог дав людині душу. Душа — вияв еманції, божественності життя — є вічною і присутня в усьому живому.

Бог дав людині волю, яка є утвердженням людського ества у бутті. Проявляти волю — це спрямовувати свою енергію, користуватися для себе свободою, жити, керуючи собою. Не зазнавати сторонніх обмежень і проявляти свою свободу. Воля дається також спільнотам. Але тоді, коли вони її осягають, проявляють і втримують як спільну силу.

Людина є частиною народу. Людина є такою, якою її породили і сформували предки серед свого народу — як у минулих поколіннях, так і в сьогодинському житті. Воля народу виражається через владу.

Якщо народ не проявляє своєї свідомості, своєї збірної волі, то він іще не став нацією. До керівництва життям такого народу приходять організовані центри інших народів — їхні держави, які обмежують життя і волю кожної людини з колонізованої спільноти, проявляють свободу своєї волі і влади. Якщо ж народ не має збірної волі, то і проявляти цієї свободи не буде, отже, обмежувати чужинцям нічого. Такому народові імплантується чужа воля. Стати нацією — означає сформувати й зібрати волю народу, проявити її невтримну дію. Якщо хтось не працює на націю сьогодні,

«ДУША НАЦІЇ» ДОРІВНЮЄ «ВОЛЯ»

Через дванадцять років незалежності очевиднішими стають наслідки насильницького експерименту з денационалізації українства, його безцільне "зависання" у просторі сучасної геополітики.

Дико, наче знічев'я, звучать розмови про сепаратизм, Галицьку державу, федералізм, Донецьку автономію, людину поза державою, політичну націю. Хоча ми ще й не відбувалися, щоб перекреслювати класичну українську логіку. Ці роздуми — про необхідність усвідомити роль Бога і релігії у формуванні нації.

ні, то відсутність нації завтра буде працювати проти його дітей чи онуків.

Життя кожної окремої людини, як частини народу, залежить від рівня усвідомлення всією спільнотою своєї національної окремішності, своїх інтересів, спільної дії щодо їхнього захисту і розвитку — для передачі наступним поколінням. Нація — це не тільки люди, земля, культура, історія, економіка, мета, — це історична пам'ять, моделі колективної поведінки різного національного соціуму, формули національного досвіду, який передається особистим прикладом, поведінкою і зобов'язує всі вікові групи діяти так, а не інакше.

Люди приходять у світ і відходять, освоюють із національного, творять, віддають і йдуть, а образ національного життя, субстанція з їхнього поту, крові, розуму, духу відкладається у націю і триває вічно. Нація — це духовно-енергетична субстанція, котра еманується у живих людях як переданий через кров і знання досвід минулих поколінь і стає силою, діючою енергією в теперішньому поколінні. Це — спільна сила, поривання волі, це — боротьба.

Народ, ставши нацією, не перестає бути народом. Він, осяхетнившись, уже діє як нація. Нація — це народ, який постійно веде боротьбу за свої інтереси в актуальних щодо історичного часу і конкуренції політичних формах. Національна ідея — це спільна для всього народу життєво необхідна мета, для досягнення якої мобілізуються всі творчі сили і воля нації, щоб вийти на черговий, успішний етап свого розвитку. Через політичну несформованість суспільства та еліти, продовження політико-економічної кризи сьогодні в Україні все більше актуалізується Ідея Нації — стати нацією і побудувати національну державу сучасного типу.

Національна свідомість — політичне діяння нації для вибору своєї долі, керування собою в історичному процесі, у цивілізованій боротьбі-конкуренції націй. У національній свідомості присутні водночас політичні знання і вміння спільноти, у поведінці, вчинках нації проявляється її характер, дух героїзму і воля у досягненні національної мети. Це здатність нації думати про всіх і діяти для всіх. Носієм і втіленням сили нації є її еліта. Еліти створюють обставини,

в яких живуть народи. Вихід народу з кризи в періоди занепаду проходить через жорстку, безкомпромісну боротьбу. Розвиток нації можливий за умови, коли він здійснюється оновленою духово й енергетично категорією людей. Перейнята ідеєю нації, своєю місією, оновлена українська людина зможе залишити позаду розкладову іржу системи зла та руйни і стати співтворцем своєї національної величі.

При осягненні спільнотою рівня нації розвивається солідарність між усіма її складовими як співпраця і взаємодопомога між людьми на індивідуальному та суспільних групами — на національному рівнях. Становище народів визначається їхнім рівнем цивілізаційного розвитку, потенціалом та ресурсними можливостями. У світі між народами встановилася нерівність, і конкуренція між ними сприяє процвітанню сильніших. Розвиток націй і національних держав, які, конкуруючи, співпрацюють між собою і поважають суверенітети один одного, може стати оптимальною моделлю розв'язання конфліктів між народами. Розвиток націй як збірних особистостей — це не множення

конфліктів, а максимальне їх унеможливлення.

При розвитку новітніх технологій, які забезпечують миттєвий зв'язок із будь-якою частиною земної кулі, швидкісних транспортних переміщеннях та мобільних військових перегрупуваннях низка держав сформувала можливість глобального всесвітнього впливу на політичні та економічні процеси в кожній країні.

Будучи самі монолітними та строго організованими, вони є носіями космополітичності, фактором, який руйнує суверенітети, національну ідентичність, ієрархію структур нації.

У майбутньому взаємозалежність між народами зростатиме, триватиме конкуренція різних типів цивілізацій, ідеологій та моделей розвитку. Глобалізація нестиме домінування провідних держав. Дія сучасних націй, а такою мусить стати українська, не повинна замикатися в межах свого терену чи в ізоляваності. Перед нами, українцями, стоїть завдання — діяти глобально, шукати та розбудовувати свої інтереси не тільки в межах своїх держав, а й у країнах проживання національних діаспор, задіювати на свою користь транснаціональні структури, чинити опір молоху космополітизму й водночас зберігати власну ідентичність, зміцнювати свій національний організм, прагнути до багатства і процвітанню.

Сергій ЖИЖКО

ВІД ВИБОРІВ ДО ВИБОРІВ

Хочу зауважити: не зовсім "для обговорення", бо на початку ведуча, пані Менжерес, оголосила: "для підтримки конституційної реформи". Далі вона повідомила, що подібні заходи відбуваються по всій Україні, і що ми повинні висунути делегатів на громадський форум Медведчука і прийняти резолюцію-звернення до Верховної Ради з вимогою (!) прискорити прийняття конституційної реформи. Надали слово (на 20 хвилин) доповідачеві, якому надзвичайно важко було говорити українською; він намагався пояснити передчасність виборів на пропорційній основі (з цього я зрозуміла, що Медведчук не збирається йти на поступки комуністам). Далі доповідач щось промимрив про користь виборів Президента парламентом.

Я звернулася до доповідача із запитанням: "А як же народ, 86 відсотків якого не хоче делегувати

ЯК ОФОРМИТИ ФОРУМ ДЛЯ БАНКОВОЇ

Малюнок С. Федька

своє право вибирати Президента парламенту?" Пан несподівано відповів, що він сам "за" всенародні вибори, але вибори можуть збурити народ, і в нас може бути грузинський варіант.

Далі виступала пані Орлик. Поважна жінка. Примудряється

все життя служити всім владам — ревню і щиро.

Списки делегатів на громадський форум Медведчука зачитала вже готові, не напружуючи нас публічним обговоренням і висуненням кандидатур. Звичайно, хто ж буде ризикувати одностайністю

Наприкінці січня в Українському Домі зібрали представників майже всіх громадських жіночих організацій Києва для обговорення конституційної реформи і для висунення делегатів на громадський форум. Його організовує відомий демократ В. Медведчук.

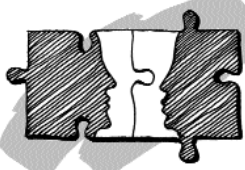
на зібранні глави Адміністрації Президента?

Представниці жіночих організацій по черзі виходили на трибуну, підтримували реформу, але, на мій превеликий подив, заявляли про свою незгоду з імовірними виборами Президента парламентом. Пані зі Спілки адвокатів Укра-

їни — базової організації Медведчука — зачитала заготовлену резолюцію, що дуже склалася на "темний" із Банкової. Однак присутні наполягали на внесенні до резолюції тези про те, що ми одностайні у бажанні всенародного обрання Президента. Ведуча змусена була вписати цей пункт до заготовленого заздалегідь документа. Дуже сподіваюся, що цього разу владі не вдасться нічого зробити з масовою незгодою народу передавати своє право виборів Президента парламенту.

Всі люди, яким небайдужа доля України, не повинні звинувачувати когось у недієвості, — кожен повинен діяти сам, своїми силами. Але саме діяти, а не спостерігати, очікувати і судити. Ми всі відповідальні за долю Держави.

Алла ТКАЧ, просвітянка

Емоційний і вразливий за вдачею, Джеймс Мейс зазвичай уникає відповідей на запитання, навіщо він поміняв свою багату Америку на нужденну Україну, живе тут уже понад десять років поспіль і чи не шкодує, що так вчинив (мовляв, що за дивак, — інші йдуть у зворотному напрямку). А він, маючи наукове звання доктора історичних наук і статус професора, вдовольняється тим, що заробляє у Києві менше, ніж американський підліток за океаном у “Макдональдсі”. Те, що крім матеріальних цінностей, існують ще й вищі, духовні, їх не обходить.

Доброзичливим співрозмовником Джеймсі, щиро усміхаючись, відповість, що українські жінки найвродливіші й найтурботливіші в світі, що в Україні він зустрів справжнє кохання й споріднену душу — письменницю Наталю Дзюбенко, свою віддану дружину. Не стерпівши приниження, яких вона зазнавала, оббиваючи пороги київських видавництв, щоб опублікувати свій історичний роман “Андрій Первозваний”, він поїхав у штат Оклахома й продав там будинок. За виручені гроші видав її твір (до речі, відзначений премією Олеса Гончара) і придбав квартиру в передмісті Києва, яку вони перетворили на унікальну приватну бібліотеку. На стелажах — видання його улюблених авторів — Уільяма Шекспіра, Вальтера Скотта, Чарльза Дарвіна, книги українською мовою, яку Мейс опанував краще за багатьох наших державних мужів.

УСЕ ПОЧИНАЛОСЯ З ДОРОГИ СЛІЗ...

І все ж таки, що привело Джеймса Мейса в Україну? Не знаючи його біографії, можна було б припустити, що спрацював генний код: більш як у мільйона американців етнічне українське коріння. Та в жилах Джеймса Мейса від народження тече англійська, шотландська, німецька та індіанська кров, і ні краплі — української.

Що може бути спільного між тими, хто споконвіку живе на берегах Дніпра, і червоношкірими жителями Америки, рештки яких, як здається багатьом, нині живуть у резерваціях, стають наркоманами й карними злочинцями, а часом задля екзотики знімаються в бойовиках? (За цією аналогією, українці тільки те й роблять, що п'ють горілку, закушуючи її салом, і танцюють гопака). Чи спадало на думку українцям те, що вони та індіанці — жертви схожого злочину, вчиненого в різні історичні епохи? На перший погляд, така аналогія надумана, насправді, ж має під собою реальний ґрунт. Цього висновку дійшов Джеймс Мейс, порівнюючи історію світових цивілізацій.

“Обставини мого життя великою мірою спонукали мене до вивчення геноциду,” — пише він в англomовній автобіографічній статті “Факти й цінності: особистий інтелектуальний пошук”. Джеймсі ріс у містечку Маскогі, в штаті Оклахома і, як і більшість американців, добре знав своє родинне коріння... 1835 року “бідолахи” змусили плем'я черокі покинути насиджені землі, бо знайшли там поклади золота. Звідти червоношкірі вигнанці Дорогою сліз

прийшли в Оклахому.

Коли Джиммі був малюком, сусіда Джордж Гесс, котрий рибалив із його батьком і працював із ним на залізниці, змайстрував для нього лук і стріли, що, правда, без наконечників. Його прями́й предок, який мав те ж саме англійське ім'я (хоча його краще знали за індіанським прізвиськом “Секвойя”) створив спеціальну абетку, надавши письмової форми мові народу, який перетерпів лихо, подібне до того, що його на початку ХХ століття довелося пережити вірменам. Мине багато часу, перш ніж мені стане відоме слово “геноцид”, згадує Джеймс, але вже тоді воно торкнулося мене безпосередньо.

Про існування України Джеймсі, який ріс у провінційній Оклахомі, тоді нічого не знав. Але Україна й українці поступово стануть темою його професійних інтересів і, зрештою, часткою життя відтоді, як після закінчення університету штату Оклахома здібний юнак із

працями вчених-емігрантів, які намагалися осмислити трагічну подію. Невдовзі молодий науковець заглибитися в цю тему і зробить більше, ніж будь-хто інший для того, щоб вона набула світового звучання.

ВІД ГАРВАРДА ДО КАПІТОЛІЙСЬКОГО ПАГОРБА

1982 року Джеймса Мейса запросили на міжнародну конференцію з голоду до того, що відбулося в Тель-Авіві.

Молодий науковець виступив фундаментальну доповідь “Штучний голод 1933 року в Радянській Україні: що й чому?”, першим серед західних дослідників охарактеризувавши український голодомор як акт геноциду сталінського режиму.

Примусова колективізація була трагедією для всього радянського селянства, та для українців вона була особливою, оприлюднив свій висновок Джеймс Мейс. Разом із фактичним знищен-

ням міських еліт вона означала їхнє знищення як суспільного організму та політичного фактора, зведення їх до статусу, який німці зазвичай називають *Naturvolk* (первісним народом).

Тоді, на початку 1980-х років, Джеймс Мейс зголосився на пропозицію видатного вченого, також українця за походженням, Омеляна Прицака взяти участь у розробці та здійсненні проекту вивчення голоду в Україні в Інституті українських досліджень Гарвардського університету. Йшлося про фінансований діаспорою проект усної історії. Мейс підходив на цю роль як ніхто інший. Серед небагатьох українців, які захистили дисертації з історії України ХХ століття, він був єдиним американцем неукраїнського походження.

У наукових колах і досі нема однозначної думки щодо того, як слід ставитися до свідчень очевидців подій, дехто з них не сприймає їх як достовірне історичне джерело через суб'єктивність. У Мейса щодо цього чітко визначений підхід. Усна історія — складна сфера досліджень, вважає він. Кожен, кому доводилося працювати з мемуарною літературою, добре знає, що спогади можуть виявитися кривим дзеркалом. Вони можуть бути недосконалими, іноді неточними. Але й інші джерела також недосконалі. Завдання історика — у тому, щоб просіяти всі доступні джерела й відтворити те, що він вважає найбільш схожим на реальні події. Усна історія — одне з таких неочікуваних джерел, своєрідний спогад з вуст тих, хто не в змозі висловитися в інший спосіб. “Моя мета стосовно проекту усної історії, — наголошує Мейс, — полягала в тому, щоб ставитися до кожного свідчення як до унікального історичного дже-

рела, яке містить достатньо допоміжної інформації, аби майбутні історики могли оцінити його так само, як спогади добре відомої особи”.

Очолити невеличку групу українознавців, він залишив для майбутніх поколінь науковців (і не тільки для них) близько шістдесяти записаних на плівку свідчень очевидців голодомору. Для нього особисто це було не тільки пошуком історичної правди, а й тяжким моральним випробуванням. “Я дивився в очі дідусям і бабусям, які пронесли пам'ять про жах цієї вселенської трагедії через усе життя, — згадує він. — Так у становищі дослідника голодомору починалася моя довга дорога інтелектуального пекла, яка й привела мене згодом в Україну й тут залишила”.

Участь у Гарвардському проекті підготувала Джеймса Мейса до винятково важливої ролі у встановленні історичної правди, упродовж півстоліття замовчуваної в СРСР і майже забутої чи спотворюваної на За-

жень. Діяльність Комісії завершилася публікацією наприкінці 1990 року в державному видавництві у Вашингтоні тритомника усних свідчень жертв голодомору. Це було, по суті, продовженням у ширших масштабах гарвардського проекту усної історії. Пильно стежачи за подіями в Україні, доктор Мейс помітив прикмети того, що тамтешню блокаду мовчання довкола проблеми голодомору вдалося прорвати. За два роки до виходу в світ згаданого видання він передав його комп'ютерну верстку в Київ.

ЧАС РОЗЧАРУВАНЬ І СПОДІВАНЬ

Джеймс Мейс, починаючи наукову діяльність, знав: оскільки вона була присвячена забороненій у СРСР темі, шлях туди йому був закритий. Але політична ситуація швидко змінювалася. До нього з особливою місією несподівано завітав емісар — дипломат із посольства СРСР у Вашингтоні за українською квотою. У січні 1990 року на запрошення Товариства “Україна” Мейс уперше ступив на українську землю. Упродовж двох тижнів він був свідком політич-

лінійському університетам. Після цього перед доктором Мейсом зачинилися двері навчальних і науково-дослідних закладів Америки.

1993 року, морально пригнічений, він знову приїждить в Україну, яка не була для нього terra incognita. Він сподівається, що його знання та досвід потрібні молодій державі, але тодішня, як і теперішня, українська влада не доросла до розуміння проблем національного відродження, які гостро ставить Джеймс Мейс. Окрім того, талановиті люди й професіонали завжди почувалися зайвими в Україні. Тож у Києві не знайшлося роботи, яка відповідала б масштабом його особистості, відданості українській справі та невтомній енергії. Мрію про створення в Україні Інституту геноциду не вдалося здійснити. Робота на скромній посаді в колишньому інституті історії партії відкриває йому доступ до архівів КПУ та забороненої літератури, та облудність політичної кон'юнктури вражала його чутливу натуру. За власним визнанням, він не зміг працювати в атмосфері, де кожен знав, де шукати архівні документи, та ніхто не був зацікавлений у незалежному аналізі. Згодом Мейс став заступником редактора часопису “Політична думка”, а нині працює професором Національного університету “Києво-Могилянська академія”, формуючи молоде покоління мислячих українців.

Вражений непривабливими реаліями сьогоденної України, він поступово відходить від вивчення історичного аспекту проблеми голодомору і зосереджується на осмисленні взаємозв'язку між минулим і сучасним. Так народжується теорія деформованого постгеноцидного суспільства, що охоплює всі сфери людського буття — соціально-економічну, психологічну, духовну, національну. Головний висновок доктора Мейса зводиться до того, що сьогоденна Україна — не українська держава у тому сенсі як, скажімо, Польща — польська, а українці за межами західних областей не є титульною нацією, а національно меншиною у власній країні.

“Але українська мова — це частина світової культури, український народ — це член великої сім'ї народів світу. Він має право на існування, розвиток і самозахист”, — наголошує він у статті, присвяченій своєму однодумцеві, видатному українцю — меценату Петру Яцику. Ця істина потребує суттєвого доповнення. Ніхто не рятував українців у жорстокі минулі часи. Ніхто не рятуватиме нас ані сьогодні, ані завтра у світі, що стає дедалі егоїстичнішим і жорстокішим. Про це чудово сказав доктор Мейс: “Ніхто не може вирішити за українців, як їм говорити і писати. Ніяка держава ніколи не зможе зробити Україну українською. Це можуть зробити тільки самоорганізовані українці поза державними структурами”.

• **Аркадій СИДОРУК**

Всеукраїнське Товариство “Просвіта” і редакція газети “Слово Просвіти” щиро вітають великого прихильника України Джеймса Мейса з днем народження і бажають йому всього найкращого у житті.

ході. У 1986—1990 роках він був виконавчим директором створеної з ініціативи діаспори конгресово-президентської Комісії США з дослідження голодомору в Україні. 1988 року на основі ґрунтового аналізу радянських і закордонних джерел, матеріалів Національного архіву США та архівів інших країн було підготовлено доповідь американському конгресу, що пролила світло на справжні причини та наслідки української трагедії.

“Висновок американської Комісії, — підкреслює Джеймс Мейс, — був однозначний: голод був геноцидом, спрямованим проти України як держави, проти українців як нації”. Він виявився настільки переконалим, що члени поважного конклаву — законодавці, представники виконавчої влади — схвалили підсумок роботи, яку він здійснив спільно з невеликою групою українців та численними ентузіастами з діаспори, без будь-яких заува-

Марчук — світло, обернене в себе і в далечині. У праглибини уяви, свідомості й космосу. Якщо світитися — то щоб бачили. Зблизька і здалеку. Довготривало. Завжди й незникомо.

Означимо видиме й усім відоме з Марчукового життя-буття.

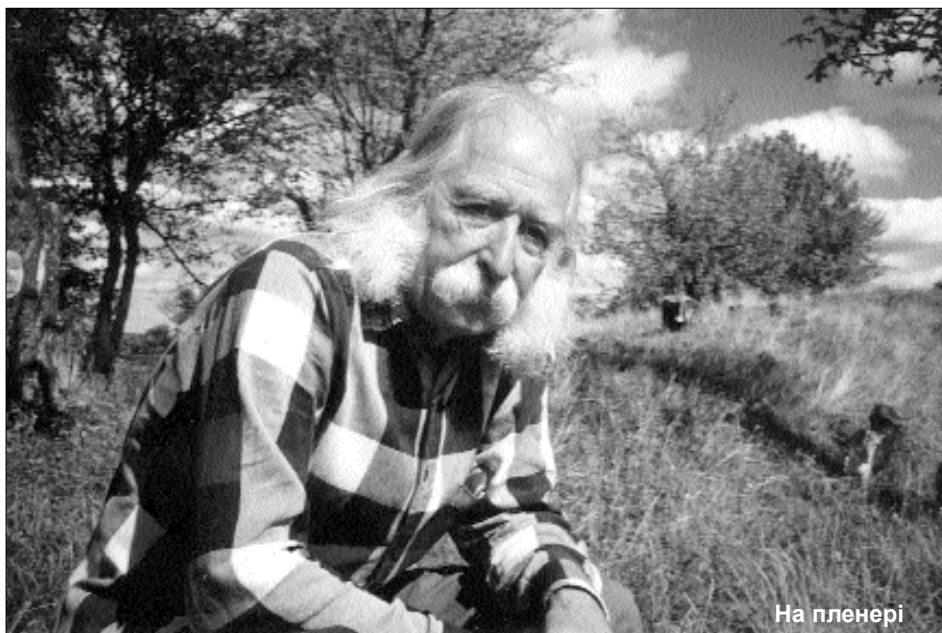
Народний художник України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка (автор цілої "Шевченкіани"), успішний експонент персональних виставок, мало не кандидат до української Книги рекордів Гіннеса за кількістю виставок, щорічних публікацій у пресі (лише 2003 року понад 20!) та з'яви власною персоною в теле- й радіо-ефірах теоретик "пльонтанізму", суворий житейський практик, самітник і пророк. Вигнанець у власній хаті — 11 літ в екзилі (австралійський зальотник, "тихий американець" українського громадянства), дуже чутливий і дотепний тлумач українського політичного паноптикуму, зверхнюватий завсідник художницьких презентацій, самотній вовк тісного спілчанського коша та вуличної юрми. Його вже знаменита голова — розкуданого Ейнштейна й еврика: у творчості гаданий-нерозгаданий, як теорія відносності того ж таки Ейнштейна. У свої 67 — як два молодих Івани: легкий, стрімкий, непогамовний, летючий, як стайер, чия тактика — біг із прискореннями, а стратегія — перемога. Дзбан добре вистояного вина. Поміркований козакультей — якщо й хмеліє, то мудро і в традиціях кращого козакування. Затісний, як на шаровари, українець.

Отакій І. С. Марчук — на слуху й на видноті.

А ось трохи інший — на глибинах підводного човна і водоростей. На пружній тягиві давнього знайомства.

Чи не вся творча успішність Івана Марчука має знак запізнення. У цьому йому "допомагали": заклад то і тишком-нишком, затято й знехота. Як уміли (уміють!) тільки у нас. "Це ж у нас, у нас..."

На початку 1960-х, вдало дебютувавши як художник-монументаліст на стінах-мозаїках Інституту тео-

На пленері

Мистецька нива — що небо, всіяне зорями: спалахують, яскріють, дихають світлом, згоряють. Але й живуть. Надто ті, що далекі. Зі світлом таїним та рівноподільним: не уявити, не побачити, не зловити в дзеркальце.

Ходить місяць

ретичної фізики АН УРСР, він на добрих 15 років дістав високу партійну намову "на відлучення" від активного спілчанського й просто художницького життя. Першою персональною виставкою (1979) зблизнув у Москві на Малій Грузинській, а вже згодом (1980) — у Києві, та й то в непристосованому для таких акцій виставбюлі Спілки письменників УРСР (стараннями, звісно, не рідної Спілки, а — письменницької, й персонально

— Дмитра Павличка). Художню майстерню допознали придбати друзі-колеги. До Спілки художників його приймали без... нього — кооптували (з якогось там разу), як свого часу до ЦК — підпільних більшовиків. Заслуженим художником України став, маючи 60, коли народні вже забувають, що вони народні. Званням лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка пошанований із третьої спроби. Його "Шевченкіана", що нині зберігається в Канівському національному заповіднику Т. Г. Шевченка (40) і в Національному музеї Т. Г. Шевченка в Києві (2), — це 42 твори із 100 задуманих: дописати решту завдали завжди готові козачки від тодішньої критики, допилювавши в Марчукових тлумаченнях образів Кобзаря та героїв його творів схильність до українського буржуазного націоналізму. Званням народного заслужений Іван Марчук "помазався" літа-2002.

У Нью-Йорку квартиру-майстерню винаймав за власні кровні, у Києві понад 20 років мешкає в однокімнатній квартирі, майстерня — "ластівчине гніздо": на верхотурі старого п'ятиповерхового будинку. Хто тільки не обіцяв посприяти у відкритті в Києві майстерні-музею Марчука (безкорисливо передає туди сотню-другу своїх найкращих картин!) — від районних бонз житлового сектору і просто приватних спритників до міськдержадміністрації та елітного Фонду "Інте-

ДАЛЕКА ЗОРЯ МАРЧУКА

*Світло далекої зорі?
Доживімо — побачимо.
На небесах і на землі.*

Літо

лект нації", куди Івана Марчука урочисто запросили і звеличили. Народний чекає. Хоча має право мати. Уже давно. Усе ж — народний. Усе ж — визнаний інтелект нації. Усе ж — національна гордість. "Це ж у нас, у нас..."

Завжди дивуюся з його усміхненої терплячості. Хоча зась — знаменита Іванова безтурботність вдавана й неприродна, — якщо він і справді до чогось байдужий, то хіба що до жартівливих приколів щодо його вусів і пейсів та жонопоклоніння. "Сам собі циркульник" уміє балаболити, як Фігаро, зазвичай не надаючи мовленню ні видимості серйозу, ні пшику значимості: в просто добрій компанії ловить кайф і кураж — не слухає нікого, й нікого при цьому не ображає — це треба ще вміти! Легковажний хлоп'як. Зачіпака. Перекоти-сміх. До пори до часу. Поки не залетить кульова блискавка. Тоді — заміноване поле, не знаєш, коли вибухне. Сердито й роздратовано, але не агресив-

Довіра

ніж присудів (некрофіліство, чорна містика, тля мертвецька), або ще гірше — звинувачують у дилетантстві й недостатньому патріотизмі (де міцна й чітка лінія? де торжество кольору й оптимізму? де жовтоблакитний гімн Україні? чому чорне — не біле, а біле — не чорне? — та ін. абракадабра)? Знаю одне — бачив: гордий Марчук сердиться, мов ковальський міх, легкий поставою Марчук набирає ваги хмари перед дощем — із громом та блискавицями. І вперто працює далі. З виклично-лютою і мовчазною ненавистю: *нам своє робить*. Для нього робота — що карма. Що благодать. Що паля, на яку його посаджено присудом долі, й на те були його особисте так і зухвала воля. Карастється, мучиться, не кається. Залізний Гонта. Стоїчний Тарас. Іван Степанович Перебендя. Непрямовисний, множинний, не затиснутий у почуттях чоловік.

Ви знаєте такого Марчука? Я знаю.

Марчук напрочуд фотографічний, невловимий і передбачуваний, лицедій у позах і виразах обличчя, уміє перед кіно- чи телекамерою не розгубитися, увійти до кадру і навіть його поставити, він веселий вигадник і витівник, велика доросла дитина: просто так посеред лану квітів паде горілиць і виведе в космос антени вусів: слухає (може, й улюбленого Баха)... ні з того ні з сього незграбно посковзнеться на кризі ставка в рідній тернопільській Москалівці (знімали кіно!) і, звісно ж, зграбно, як артист, опуститься долу (а очі хитрющі-хитрющі)... притакується обійняти всіх молодих жінок, а любить усіх жінок від 17 до 70... почоломається із сусідським цапом, що забрав на його ділянку обійстя в Каневі на Пилипенковій горі за десять хвилин ходи до гори Чернечої. Ага, сам Марчук, коли хоче, — теж гора. Кряж мистецький: близько 2 тисяч творів (навіть кераміка часів юності), кілька напрямних та експериментальних періодів творчості (означимо умовно: пейзажно-патріархальний, філософсько-містичний, фантазмагорійний), цілий масив тематичних і жанрових циклів (найвиразніші з них — "Голос моєї душі", "Шевченкіана",

Диспут мудреців

“Цвітіння”, “Кольорові прелюді”, “Нові експресії”, “Біла планета-Г”, “Біла планета-П”, пейзаж, натюрморт, портрет і — вибух 2003—2004 рр.! — “Виходять мрії з берегів”: кілька сотень колористичних експромтів малого формату, шалена гра уяви, чи не наймузикальніші — самопокладені на музику — Марчукові речі: дивитися й слухати скрябінівські “Поєми...” — Екстазу і Вогню...), сила-силенна начерків та ідей, хронічний голод на творення й винайдення нового. Що є дух Марчука? Тут молитва, але це не стіна плачу від Марчука; тут — безнадія, але це не безвольна жертвність і не крик про швидку, невідкладну допомогу; тут — закляття минуштістю і просто-таки титанічне постання з попелу: така маленька велика людина... такий знайомий театр абсурду та пантоміми... Сумне й тривожне соло Марчука. Не так: соло з Оркестру Марчука. Бо він — і казка місячної ночі, й зими в снігових шовках; і повість із продовженням добра в засльозено-довірливих очах корови й коня; і пісня, де з лінії, як із зачарованої мелодії, народжується і тчється сокровення жінки (“чоловік без жінки, що сніп без перевесла”, — здається, у В. Яворівського); й фантазії на теми потрошеної скрипки та безутомної сопілки, й... Сіль землі, “темна енергія” Всесвіту (зазирнімо у надсвідомість), підйоми духу (а просто — яблуко на снігу! а скрізь, і всюди, і не голосно — Україна!) — це, знову ж таки, Марчук. Песимістичний оптиміст. В уяві й, імовірно, в реінкарнації — сокл. Сизий птах. І завжди молодими й дужими крильми. З новими біографічними книжками, альбомами, каталогами, художньо-документальними фільмами, рецензіями. І, мабуть-таки, з галереєю-музеєм у Києві.

Фіміам. Мода, що не минає. Суспільна потреба відчувати Марчука поряд і завжди, мов бажання найпершої ж хвилини послугуватися іменним сайтом в Інтернеті. Марчука шукають і знаходять; Марчукові щиро й кризь зуби віддають належне; з Марчуком мають за честь познайомитися; він — як кисень: дихає і дає дихати. Марчук мовчки й гонорово віддає сторіцею — працєю, “ланцем прип'ятій”. Він — ураган перед мольбертом і за столом (і тихомірний на вулиці), він продуктивний, як два-три Івани з української народної казки; він — хмарочос і звичайна сільська хата, “половина місяця, половина сонця”, а в залишку чи загалом — теорія з практикою з безліччю припущень, тлумачень і неодмінно-приближних вирішень. Теорія відносності за Марчуком? Відповідь — у його Мрії, що виходять із берегів.

Марчук із тих славних художників, значимість яких визначається не кількістю напрацьованого, а якістю “золотого фонду”, що його художникам — добірно відбираючи — залишає Час.

Час — категорія Марчукова. Час — далека зоря.

Далека зоря Марчука? На щастя, ще нам близька (під одним небом живемо і дихаємо). Яскрава й видима — на відстань зору. Осяжна — на дотик руки й уяви.

• Олександр КЛИМЧУК

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МИХАЙЛО СЛАБОШПИЦЬКИЙ: «ПОЕТ І ПЕКЛО — РЕЧІ НЕСУМІСНІ»

— Читачам “Слова Просвіти” відомо, що Ви, Михайле Федотовичу, переймалися феноменом “розстріляного відродження” ще тоді, коли не кожен українець і чував про творчість Тодося Осьмачки, Олексі Влизька, Євгена Плузника, інших навидовижу талановитих митців, які не мали жодної спромоги вижити в пеклі червоного більшовизму, сповідуючи високі засади національного мистецтва слова. Достить пригадати Ваші перші публікації на цю тему в “Літературній Україні”, “Молодій гвардії”, а чи й уже не такі давні — в перших числах “Народної газети”.

Але для того, аби зважитися на своєрідний роман-хроніку про одного з найскладніших поетів окресленої епохи, треба було, мабуть, відчувати щось набагато сильніше, ніж суто фахове бажання письменника? Що стало таким поштовхом?

— Поштовхом були перші, ще майже юнацькі, враження, пов’язані з фантастично нещадною долею Тодося Осьмачки, насправді нерозривною з його унікальною творчістю... А мої поїздки до Канади, США, відвідини могили Осьмачки в Баундбруку, сповідальні розмови з Василем Баркою вже спонукали до наполегливої десятилітньої праці над книгою про того, хто був, за словами Маланюка, поетом на грані геніальності. То більше, що реальне життя Тодося Осьмачки нагадує легенду. Не давшись на кпини “лжезичому” місту, яке поет вважав явищем антиукраїнським, він повністю присвятив себе тодішньому затероризованому революційною короткозорістю селу...

— Ви пригадуєте в книзі, що колись Осьмачка запевняв Марію Галіч, ніби українські поети народжуються тільки в селлах...

— Ця заувага стосувалася не лише поетів — українського письменництва взагалі. Ми й досі недооцінюємо значення повнокровного життя мови в суспільному бутті, що можливе лишень за наявності відповідної географії мовців. А Тодось Осьмачка надзвичайно гостро відчував усю трагічність немилосердного ставлення зломпенізованого міста до своєї матері-годувальниці, яким було і є українське село.

— У романі “Поет із пекла” вражає не так “густонаселеність” оповіді сучасниками Осьмачки, хоча тут не обійдено, здається, жодної видатної постаті з “розстріляного відродження”, як дивовижне проникнення в психологію героя... У цьому теж слід вбачати наслідок спілку-

вання з його сучасниками?

— Ясна річ, розмови з Баркою, Шерехом досить яскраво позначилися на моєму усвідомленні феномену Осьмачки, але, повторюю, суть проблеми — в його творчості. Поет і пекло — явища настільки несумісні, що досить зануритися в епоху класового самоїдства, з якого довелося вириватися Осьмачці, аби загнати, що мистецтво й пароксизми еволюційного буття настільки чужі одне одному, наскільки несумісні крик розпачу та радісна пісня. Незважаючи на всю феноменальність людської природи. Зрештою, як стверджує відомий французький філософ Морен, у кожному з нас криється чимало особистостей, одна з яких домінує у звичний спосіб, а решта вигулює на поверхню час від часу — як за сприятливих умов, так і за необхідності прийняти неординарне рішення. Більше того, ми носимо в собі, у наших фантазіях та снах, потенційні особистості — піднесені чи нісенітні, котрі невдовзі шепають... І ось ці антагоністичні, суперечливі образи й можливості, що в одній і тій же особі значною мірою належать до царини мрії чи сновидіння, розгортаються калейдоскопічним розмаїттям особистостей, що узгоджуються з їхніми конкретними схильностями так само, як і з обставинами, особливо — за безконтрольної влади, котра, як блискуче висловився Ален, “робить божєвільного із мудреця”, але здатна, хоч і рідше, зробити й мудреця з божєвільного, наділивши геніальністю посередність, себто — дати змогу виразити себе генію, котрий криється за кожним пересічним пережитим буттям.

— На мою думку, йдеться взагалі про нове слово в українському літературознавстві стосовно і самої постаті, й психології творчості Осьмачки...

— У моє завдання не входило дослідження психологічних мотивів у долі конкретного митця на крутзламах епохи. Ця книга — не філософська монографія, а радше — справді спектральний життєпис поета, якому випало в той чи той спосіб чи не найяскравіше відбитися в рідному слові та в долях його сучасників. І тут відчитуємо один із основних уроків Тодося Осьмачки, що полягає у глибоко органічній безкомпромисності мистецтва:

Сучасне місто лежєязиче

Мій дух відкинуло у тїнь

За те, що небо вічно кличе

Його на дальню височїнь...

Можна як завгодно коментувати

подібне бачення реальних обставин, але це вже будуть лише наші коментарі. До того ж, як видається, цілком зайві. Передусім, тому, що вони лиш віддалятимуть поета від читача саме тоді, коли поет відкритий і ширий аж до беззахисності. Сказане ще більшою мірою стосується інтимної лірики та інтимного життя поета...

— “Один я на світі, мов Юда в гаю на віршовці!...” Безперечно, так жорстоко й так пронизливо влучно, гадаю, міг сказати про себе тільки справді геніальний поет. Але ж постійне балансування між любов’ю і зневагою, життям і смертю й було визначальною ознакою тодішньої доби... Мабуть, у жоден спосіб не міг поет вийти змязящем у двобій з “революційною дійсністю”?

— Ясна річ, ні! Але й не можна не помічати, що, сказати б, найбіологічніші явища — лібіді і смерть — у той же час найбільше насичені символами культури. Традиції українського села й українського міста в цьому плані — як небо та земля. Поет на те й провидець, аби відчувати ворожість “історичного моменту” до майбутнього Вітчизни як власну — найболючішу! — драму. І в цьому — весь Тодось Осьмачка. Той Осьмачка, якого цькували й четвертували, всіляко ганьбили й таврували, аби не дати поетові й найменшій змоги бути почутим своїм народом ані за життя, ані після смерті. Саме тому й випало йому залишитися в українській літературі легендарним самотнім вовком, який виє, надриваючи душу, заради того, щоб остерегти нас від хибних історичних мавнівців. Як зазначав один із поетових сучасників, до його виття на зорі ми прислухаємося з моторошною напругою, але в жоден спосіб не хочемо самі пережити цього болю...

— “Книзи, подібної цій, не знайти в нашій літературі”, — переконаний такий вимовлений письменник як Анатолій Дімаров. Дотримуєшся до його оцінки Вашого твору, Михайле Федотовичу, вважаю, що епопея про Осьмачку цілкомитов заслужовує на здобуття Шевченківської премії.

— Дякую за побажання!

Розмовляв
Олесь ЯНОВСЬКИЙ

«ВІН БУВ АДВОКАТОМ УКРАЇНИ»

Документально-публіцистичний фільм “Правди дорога терниста”, присвячений пам’яті В’ячеслава Чорновола (автор сценарію і режисер — Павло Фаренюк) — непроста розмова про нас, про нашу байдужість і терплячість, про обережність і нерозумність, і, звичайно, про Лідера, якого вже немає з нами.

Нація без провідника... Гадаю, не варто дописувати слово, чим є нація без провідника. Це наш сьогоднішній день, наш біль і наш сором.

Енергії, сили духу, розуму, рішучості, несхитності, чесності, впертості у відстоюванні власних переконань — ось чого бракує нинішнім політикам, і чим щедро був обдарований В’ячеслав Максимович, та ще його невпинна праця над собою — і ми були сучасниками Явища, ім’я якому — Чорновіл. Були...

Кінокадри нашої вже Історії. І боляче, і сумно, і радісно водночас, — так народжувалася незалежна Україна. Погляд у вчорашній день із дня сьогоднішнього — і бачиш чіткіше, бо велике краще видно звіддалі.

В Україні — велика історія і великі люди. Вони спалахують метеорами — і гаснуть, щоб освітити шлях іншим.

Шлях В’ячеслава Чорновола був правдивим і чесним. Його вела відданість Україні, якій він служив.

Спогади, спогади... Недоліком фільму є те, що не вказано, хто говорить. Обличчя політиків, дисидентів — відомі обізнаному глядачеві. А як фільм вийде у прокат?... І знову — про наш сором.

Фільм “Правди дорога терниста” зроблено у 2001 році. Звідтоді він досі “успішно” лежить на полиці. Як у кращі застійні часи, коли українських фільмів не допускали до глядача. А на телебаченні по “українських” каналах бачимо те, що бачимо.

Фільм Павла Фаренюка про Лідера нації здатен сколихнути душі мільйонів, повести їх у бій за утвердження української України. І виховати наступні покоління — патріотами і гідними людьми.

Биймо на сполох — у нас тишком-нишком воюють з українським кіномистецтвом. А придивімося пильніше — і з українською літературою, і взагалі — з українською культурою.

Де народ, якого... немає?

Галина ГАРМАШ

ПОДІЯ

Ювілейний вечір народної артистки України Раїси Недашківської відбувся із запізненням майже на рік — актриса сама розповідала химерну історію, коли дату святкування кілька разів ставили на невдалий час, наприклад, на піст — доводилося відмінати. Але на решті планети зоряного неба склалися у добрий час, і на прекрасну ювілянтку, мов золотий дощ, посипалося безліч квітів, подарунків, побажань і оспівань.

На початку вечора два екрани обабіч сцени показали початкові епізоди фільму Віктора Івченка “Лісова пісня”, а далі застиг стоп-кадр — молоденька Мавка-Недашківська у білому вінку. Трепетний погляд прекрасних чорних очей, ніжна посмішка, особливий шарм, притаманний лише цій актрисі... Піднялася завіса. В глибині сцени розташувався

КРИЗЬ ЧАС І ПРОСТІР

оркестр. На здивування всіх, хто наготувався до традиційної схеми ювілейних вечорів, коли високоповажні гості за ієрархією чинів по черзі виходять на сцену та зачитують майже однакові поздоровлення, до мікрофона вийшов актор Олег Савжін і прочитав давній лист до Раїси Недашківської від шанувальника-глядача, котрий багато років тому подивився “Лісову пісню” в російському дубляжі. Вражений грою актриси й поетикою фільму, він запраг відчувати, як звучить цей прекрасний текст в оригіналі, і закохався в українську мову (хоча до того, зізнається сам, був російськомовним і жодних національних сантиментів не мав), закохався у п’єсу, і, без сумніву, в Раїсу Недашківську. Зворушливо, що цей чоловік був присутній у залі.

Залунала музика Ско-рульського і почалася... вистава — фінальні сцени “Лісової пісні”, уривок зі спектаклю, що йде в Музичному театрі для дітей та юнацтва у постановці в Україні Миколи Мерзлікіна. Симфоновистава — так назвав режисер в одному з інтерв’ю це вирішення, коли оркестр і актриса співіснують поряд на сцені. Актриса читає весь текст від початку до кінця, навіть із ремарками, по черзі перекладаючись — і внутрішньо, і пластично в усіх персонажах. Пізніше, коли для привітання вийшов на сцену внук Раїси Недашківської, вона обняла його і представила залу: “Коли мій онук подивився цю виставу, то сказав: “Щоб усе це вивчити напам’ять, мені, мабуть, потрібно було б місяців зо три!” Я відповіла

йому: “А я вчила все життя!” Коли закінчилась вистава, актриса вклонилася й під вибух оплесків пішла за куліси. А всім глядачам на згадку про відому кіноактрису Марію Ростиславівну Капніст — це ритуал її днів народження — роздали “жайворонків”: булкі із запеченим усередині папірцем-побажанням.

Після закінчення вистави невтаємничені глядачі здивовано переглядалися: “Невже це фінал?” Знову все відбувалося не за традиційною схемою — хто хотів, той залишився (а хотіли всі), а хто точно знав про продовження — готувався до привітання. У другому відділенні шанувальники, друзі, колеги дарували незрівнянній Раїсі Недашківській десятки пишних букетів. Актриса сказала, що після вечора всі

квіти завезуть до собору, до ікон Богородиці, до мощів святої Варвари. Попри квіти й теплі слова, презенти були найрізноманітніші: актрисі співали пісні, оспівувалися у коханні, вручали таємничі, запечатані скриньки і грамоти. Та, мабуть, найбільш зворушливі дарунки — це Орден святої Варвари Велико-мучениці, та ікона святої Раїси, очевидно, замальована з актриси. Ікону привіз російський актор Микола Бурляєв, котрий, на жаль, зіпсував враження від власного подарунку наріканнями на “поділенню, що не делимую Родину”. Лик святої Раїси був найшанобливішим, але не єдиним портретом, котрий дарували ювілянтці. Навіть на сайті, теж подарованому до свята, є портрет Раїси Недашківської в космічних емпіреях — як актриси, котра має свій “Театр під Зоряним небом”.

• Нонна-Анна СТЕФАНОВА

ПОДІЯ

Повна назва Всеукраїнського економічного симпозиуму — “Українська економічна освіта в контексті світового досвіду”. Симпозиум для школярів старших класів під егідою міністерства освіти й науки було організовано Київським національним університетом імені Тараса Шевченка й Українським гуманітарним ліцеєм у першій декаді лютого.

До дванадцятиособового складу оргкомітету на чолі з ректором КНУ ім. Т. Шевченка, академіком В. В. Скопенком, увійшли також перший всенародно обраний Президент України Л. М. Кравчук, голова Печерської райдержадміністрації А. А. Коваленко, директор Інституту українознавства П. П. Кононенко, начальник Головного управління освіти столичної адміністрації Б. М. Жебровський, інші відомі в Україні особистості. До того ще, — дванадцятиособовий склад журі,

ШКОЛЯРІ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКИ

апеляційна комісія, цікава культурно-пізнавальна програма, екскурсії і створення необхідних побутових умов для гостей під час їхнього перебування в столиці.

Після урочистого відкриття симпозиуму основною подією першого дня була, звичайно, родинна вечерея “У колі друзів”.

Другий день розпочався в університеті олімпіадою з основ економіки. Водночас професорсько-викладацький склад учасників симпозиуму провів конференцію “круглого столу” на тему — “Викладаємо економіку по-новому, або проблеми вдосконалення економічної шкільної освіти”. А коли всі учасники симпозиуму пообідали, в актовій залі економічного фа-

Ця молодь бачить не лише проблеми, а й перспективи розвитку

культету відбувся захист колективного проекту 33-ї групи Українського гуманітарного ліцею на тему розвитку Києва.

Продуктивна робота

третього дня симпозиуму зосередилася на захисті наукових ідей учнів у п'яти проблемних секціях: “Економічна свобода як фактор економічного зростання”,

“Проблеми й перспективи інноваційного розвитку регіонів”, “Сучасні тенденції формування національного та регіонального ринків праці”, “Україна на шляху до

”, “Економічні інтереси України в контексті глобалізаційних процесів”.

Захисту лише один фрагмент підсумкового висновку з колективного виступу під час захисту роботи Наталії Пилипенко і Марії Славгородської (київський ліцей “Наукова зміна”): “Таким чином, глобалізація виявляє великі проблеми, що постають перед суспільством, але не вирішує їх. І можна сказати, що сьогодні в усьому світі, і в Україні, зокрема, набирають сили потужні процеси з руйнування культурно-ідеологічної основи національної (української) культури. Але в такому разі вже найближчим часом говорити про незалежність українського народу і суверенність держави Україна буде просто смішно”.

Попри зрозумілий максималізм суджень юних дослідників, треба віддати належне їхній зрілій громадянській позиції.

• Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

3 ПЕРШИХ ВУСТ

— Про Вас і про Ваш ліцей писалося вже багато... Але все-таки, Галино Стефанівно, чим відрізняється цей заклад від звичайної середньої школи?

— Вважаю, що кожний навчальний заклад має свої особливості. Але ознаки, які вирізняють нас із-поміж усіх, це, по-перше, — ми є структурним підрозділом Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Друге — а може, це якраз перше — особливий український патріотичний дух творення людини для гідного життя на своїй рідній землі. Цей дух притаманний ліцеєві з перших днів його існування, коли засновником виступив Інститут українознавства національного університету та Старокиївська держадміністрація. І саме тому нашою філософією є українознавство і життєтворчість особистості. Ми готуємо наших учнів до життя в нових умовах. Ми говоримо, що молода людина є проєктувальником власного життя.

Третє — ліцей є інноваційним науково-методичним центром сучасної освіти і здійснює два важливі експерименти на державному рівні: “Школа — родина” і “Перспективні освітні технології”.

— Часом можна почути нове визначення: освітній простір...

— Дослідження нашого ліцею дають нам право стверджувати, що 40 % від обсягу впливів на дитину чинить саме освітній простір. Ми творимо наш освітній простір як високодуховний, високотехнологічний, високоінтелектуальний, інформаційний.

У нашому ліцеї вперше було апробовано кооперативну модель управління, згідно з якою поряд з державною, адміністративною компонентою функціонують Піклувальна рада, яку очолює перший Президент України Леонід Кравчук, Батьківська рада, Учнівський парламент (який розробив власну Конституцію життя ліцею), Науково-методична рада, Видавнича рада, предметні кафедри...

— Чи ви якимось чином передаєте свій досвід іншим?

— Досвід передати не можна. Досвід можна лише набути. Звичайно, ми спілкуємося з колегами з інших закладів, вчимося одне в одного, узагальнюємо наш досвід на конференціях і симпозиумах, зокрема й подібних до нинішнього.

Можу назвати десятки й сотні директорів, які мені телефонують і запевняють, що ось уже впродовж трьох років вони живуть за моєю книжкою “Перспективні освітні технології”. В нашому

чального комплексу в нас складається з двох частин: обов'язковий державний компонент, визначений відповідними стандартами освіти та інваріантна частина, яка охоплює спецкурси за окремими напрямками. Наприклад, для учнів економічної спеціалізації (крім обов'язкового для всіх курсу “Основи економіки”) це — “Основи менеджменту”, “Основи маркетингу”, “Основи підприємницької діяльності”, “Сучасні економічні теорії”, “Світова економіка”.

— Чи багато викладачів

вання — звичайне і комп'ютерне... Але поряд із цим даємо приземлений навчально-виховний комплекс, максимально достосований до реальних умов. Ми добре знаємо проблеми дітей і вміємо їх вести по життю дорогою вимогливості, довіри й партнерства. Ми вже знаємо, які методичні проблеми дають найкращий результат і хотіли б віддати свої здобутки для використання іншим. Тому на нашому нинішньому симпозиумі представлено 17 областей України в особі найкращих учнів випускних класів — переможці всеукраїнських олімпіад. Вони приїхали, щоб узяти участь у відповідному творчому випробуванні...

— Отже, відбувається змагання кращих учнів, і Київський університет має можливість побачити своїх майбутніх абітурієнтів?

— Справді цікаве питання... Я не можу випереджати події, з цього приводу має виступити ректор університету, академік В. В. Скопенко... Проте з досвіду минулого року можу сказати, що переможці творчих випробувань були зараховані до лав студентів без екзаменів, лише на підставі співбесіди.

— Цей симпозиум уже став традиційним?

— Ну, принаймні ми його проводимо вдруге. А отже, буде й третій...

— Таким чином, ваш ліцей набуває статусу національного центру поширення новітніх навчально-виховних технологій і реалізації найкращих ідей з усієї України в їхньому найпрактичнішому застосуванні в інтересах держави...

— Мені саме так думалося. Але, звісна річ, є органи державного управління, які мають це бачити. Наш міністр — Василь Григорівич Кремень — знає про це, він сам підписав ось ці державні дипломи для переможців і призерів симпозиуму, в які журі впише відповідні імена... Ми вміємо виховувати майбутню українську національну еліту.

— Дуже Вам дякую та бажаю успіхів у цій архіважливій роботі.

• Розмову вів Євген ГОЛИБАРД

МИ ВМІЄМО ВИХОВУВАТИ НАЦІОНАЛЬНУ ЕЛІТУ

фото Г. Оборської

Директор Українського гуманітарного ліцею КНУ ім. Т. Шевченка, заслужена вчителька України Галина САЗОНЕНКО — вчителька справді заслужена. Як кандидат педагогічних наук вона відома не лише теорією, а й практикою сучасної педагогіки.

університету беруть участь у навчанні ліцеїстів?

— До тридцяти викладачів на семестр...

— Підготовка й проведення симпозиуму на базі вашого ліцею — це ж величезна робота вчителів і учнів. Чи не страждає від цього навчальний процес?

— Аналогічне питання мені ставлять досить часто: тобто що — більше від усіх треба? Звичайно, те що ми робимо, це колосальна робота маленького педагогічного колективу — 52 особи...

— ...а учнів?..

— Учнів — 360. Звичайно, до нашої роботи долучається університет: дає наукову основу, розробляє завдання для олімпіад, тесту-

ліцеї також написано кілька книжок, які затверджено як навчально-методичні чи практичні посібники.

— Чи багато навчальних закладів застосовують ваші технології?

— Це наші партнери по всій Україні; зокрема Жовтневий ліцей у Кривому Розі, Українська гімназія в Сімферополі, Бахмацька гімназія та сільська школа у Марківцях на Чернігівщині, Боярківська гімназія, Верховинський ліцей на Івано-Франківщині, Сквирський ліцей на Київщині...

— Пані Галино, яку частку в загальному балансі навчальних дисциплін ліцею займають спецкурси?

— Загальний обсяг нав-

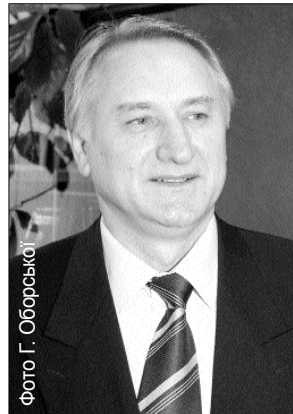

фото Г. Оборської

Віктор БАЗИЛЕВИЧ, декан економічного факультету, доктор економічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка очолив журі в повній відповідності з функцією, яку він уже виконує, як голова Науково-методичної комісії Міністерства освіти й науки України з економіки та управління класичних університетів.

Крім того, Віктор Дмитрович був на симпозиумі науковим керівником п'ятої тематичної секції. Тому його слово має особливу вагу:

— Цих дітей-ліцеїстів готували викладачі нашого університету, читаючи їм курси і спецкурси відповідних дисциплін, впливаючи на визначення програмного спрямування, готуючи їх до участі в різних олімпіадах і конкурсах.

— Тобто, цей симпозиум розглядається як завершення певного етапу підготовки ліцеїстів на шляху їх конкретної професійної орієнтації в науковому плані?

— Саме так. Завдання симпозиуму абсолютно прозоре: виявити талановиту і здібну молодь, яка прагне займатися економічними питаннями. Водночас симпозиум підводить певний підсумок роботи професорсько-викладацького колективу нашого економічного факультету, спрямованого на формування економічного світогляду ліцеїстів.

— Як Ви оцінюєте роботу ліцеїстів за результатами захисту колективного проекту “Перспекти-

ОПІНІЯ ФАХІВЦЯ

ВІЯВИТИ ЗДІБНУ МОЛОДЬ

ви інноваційного розвитку столиці?”

— Власне ця робота не лише утвердила нас у думці, що навчання в Українському гуманітарному ліцеї здійснюється на високому рівні, а й що наші програмно-методичні ідеї і практика викладання спецдисциплін гармонійно вивели ліцеїстів на серйозні аналітичні висновки. Але, звичайно, саме наші викладачі виховували у ліцеїстів необхідну культуру наукової роботи, сприяли розвиткові їх мислення, знімаючи деякі властивості для молодих людей крайнощі, категоричність суджень тощо.

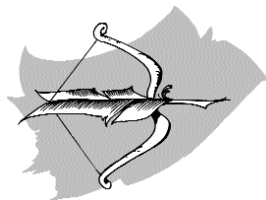
— Наскільки ваші спецкурси в ліцеї вже є університетськими?

— У жодному разі не можна академічний блок дисциплін передавати в середню школу в спрощеному варіанті. Фундаментальну підготовку нічим замінити не можна. Інакше це буде профанація. А от подавати передові знання у формі й на рівні, який відповідає реальному рівневі соціального та інтелектуального розвитку дитини — це якраз наше завдання.

— На чому будується ця ваша робота?

— Економічна освіта в ліцеї будується на базі викладу загальних теоретичних основ економіки в поєднанні з сучасними комп'ютерними технологіями. От Ви вчора бачили під час захисту колективного інноваційного проекту, наскільки широко ліцеїсти володіють знаннями з конкретної економіки, законодавства, статистичною базою, інформацією про діяльність бізнесових структур тощо. Така методика навчання — це наше майбутнє.

• Розмовляв Стефан КОСТКА

ВІДСТОЇМО ІГОРЯ ЛІХОВОГО!

Просвітяни, письменники, культурна громадськість України, народні депутати вимагають поновлення Ігоря Ліхового на посаді Генерального директора Шевченківського національного заповідника і припинення чиновницького свавілля у сфері культури. Надсилайте ваші протести Прем'єр-міністру України В. Януковичу.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань культури і духовності

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 296-80-80

№ 06-7/10-65

"10" лютого 2004 р.

Прем'єр-міністру України

ЯНУКОВИЧУ В.Ф.

Шановний Вікторе Федоровичу!

Справа, в якій я до Вас звертаюсь, є для нашої держави стратегічною і віднедавна стала своєрідним тестом на "українськість" уряду.

Надсилаю Вам копію протестного листа, надісланого до нашого Комітету з приводу звільнення з посади Генерального директора Канівського Шевченківського заповідника Ігора Ліхового.

Це звільнення стало центральною подією української преси, громадськість обурена, і сам факт набув однозначного розголосу за кордоном.

Комітет розглянув листа, підписаного народними депутатами України М.Косівим, Л.Григорович, Ю.Ключковським, С.Хмарою, Т.Чорноволом, В.Червонієм, А.Шкілем, О.Турчиновим, Б.Костиноком, І.Стойком, В.Черняком, Ю.Горобцем, І.Іванцом, академіками К.Ситником та І.Юхновським, О.Гудимою, С. Олексіюком, О.Івченком, М.Томенком, Т. Стецьківим, І.Осташем та П.Ющенком.

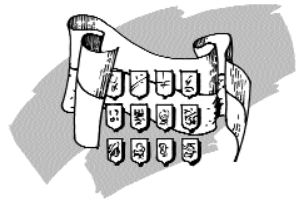
Комітет прийняв рішення провести виїзне засідання у Каневі й розглянути всі драматичні аспекти функціонування святого для українців Шевченківського заповідника.

Дати виїзного засідання остаточно не визначено. Але, звичайно, найкращим варіантом було б провести це засідання разом з Міністерством культури України в Каневі – відразу після поновлення І.Ліхового на його посаді.

Прошу вжити заходів для унормування ситуації.

З повагою
Голова Комітету

Л.ТАНЮК

НЕВІДОМЕ
ПРО ВІДОМЕ

У Ніжин Тарас Шевченко приїхав у 1846 році, подорожуючи Україною разом із Олександром Афанасьєвим-Чужбинським. Його привабила можливість побачитися з Іваном Сошенком. Так принаймні вважає дослідник Петро Жур. Але спогади сучасників Шевченка переконують нас у тому, що вже відомий тоді поет і художник знав про ніжинську літературну школу. Адже саме ніжинці відіграли виняткову роль у його житті — викупили з кріпацької неволі.

Подія, як ми знаємо, відбувалася в Петербурзі. І це дає привід для деяких росіян вважати, що саме вони дали волю малоросійському митцю.

Справді, все почалося в Літньому саду. Українець із Богуслава, учень Петербурзької академії мистецтв Іван Сошенко помітив молодика, який змальовував античну статую. Першим відзначивши маллярський хист Тараса, він до кінця життя не міг змиритися з його поетичним даром. Це Сошенко відкрив Шевченку шлях до освіти й почав клопотатися про врятування обдарованого хлопця.

“У цей час я був добре знайомий із відомим малоросійським письменником Євгеном Гребінкою, — розповідав він пізніше М. К. Чалому. — От із ним я, насамперед, і порадився, як же допомогти нашому землякові. Гребінка щиро поставився до моєї пропозиції, почав часто запрошувати Тараса до себе, давав йому читати книжки, переказував різні відомості. Потім уже я представив Тараса конференц-секретареві Академії мистецтв В. І. Григоровичу з великим проханням визволити його з жалюгідного становища.

З Гребінкою Тарас почав іноді бувати у придворного живописця Венеціанова, який разом із Григоровичем познайомив його з В. А. Жуковським.

Випускник Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька Євген Гребінка — автор творів про українську минушину, зокрема “Нежинский полковник Золотаренко”, — не міг не знати і про ніжинське походження петербурзького художника Олександра Венеціанова.

Матеріали Ніжинського грецького братства та Магістрату, які зберігаються в Чернігівському облдержархіві, свідчать про те, що прапрадід Венеціанова Іван Прока, прадід Федір, дід Георгій — вихідці з Греції, Емпірійської провінції містечка Богдарії, від тамошнього Почесного дворянського роду, з яких дід Георгій (Юрій) Федоров Венеціанов, користуючись від російського самодержця привілеями, дарованими Ніжинському грецькому братству, прибув на проживання в місто Ніжин... Тож саме Юрію Федоровичу Венеціанову та його си-

ну Гаврилові Юрійовичу — вправним грецьким купцям — ми завдячуємо тим, що поєднали вони наше місто з ім'ям великого Венеціанова. Це були 1730—1740 роки.

Батько художника, Гаврило Юрійович, із Ніжина виїхав до Москви ще наприкінці XVIII століття. В сповідальних книгах Московської церкви “Воскресіння Христове” він довго іменується “Ніжинським купцем, греком”, потім “Московським купцем, греком”, а з 1785 року — вже просто “московським купцем”.

В “Автобіографічній записці О. Г. Венеціанова”, яка зберігається в Архиві інституту російської літератури АН Росії, художник писав: “Щоб затвердитися на шляху, який вибрав для себе, Венеціанов (художник говорить про себе в третій особі — Н. О.) почав брати до себе на своє утримання

петербурзьких друзів Шевченка був і Микола Гоголь. У 1980 році український літератор Мечислав Гаско надрукував цікаве дослідження “У колі Шевченкових та Гоголевих друзів”, у якому, внаслідок великої пошукової роботи, встановив, що Гоголь і Шевченко зустрічалися напевне, що Гоголь у 1838 році сприяв викупу Шевченка з кріпацтва (навіть перебуваючи тоді за кордоном). У 1831—1832 роках, імовірно, Гоголів слуга Яким Німченко, був посередником у їх спілкуванні.

Вони могли зустрітися пізніше в Академії мистецтв (де Гоголь був записаний, а Шевченко був найкращим учнем Карла Брюллова). Гаско довів, що Гоголева адреса “в доме корытного мастера Иохима, на четвертом этаже”, була відома Шевченку.

А ось свідчення ще од-

назії вищих наук в один час із Миколою Гоголем, Євгеном Гребінкою, Аполлоном Мокрицьким. У 1840 році він став видавцем першого видання “Кобзаря” Т. Г. Шевченка, рукопис якого подав до Петербурзького цензурного комітету Євген Гребінка.

У Петербурзі він гуртує українців навколо альманаху “Ластівка”, складеного з багатьох цікавих статей Основ'яненка, Котляревського, своїх власних і багатьох гарних малоросійських поетів. Так повідомила про це газета “Северная пчела” від 29 лютого 1840 року.

“Із усіх поезій “Ластівки” за звучністю вірша, за глибиною думки й почуття найбільше варта уваги “На вічну пам'ять Котляревському” п. Шевченка. Немов сивий кобзар ударив по струнах... Є ще народні пісні та приказки досить

йшовши до клубу, робить останньому честь і шанобу. Звісно, поетові й на думку не стало гніватися на таку пригоду, він вельми сміявся з неї. Вітали Шевченка ніжинці дуже добре, найпаче молодіж під проводом Гербеля”. Того самого, який наприкінці 1860 року відредагує “Кобзар” Тараса Шевченка в перекладі руских поетів”. Гербелєві він написав тоді в альбом ці вірші:

За думою дума роєм
вилітає,

Одна давить душу,
друга роздирає,

А третя тихо, тихе-
сенько плаче,

У самому серці, може,
й Бог не бачить.

Не забув Шевченко побачитися хоч на коротенький час зі своїм добродієм Сошенком, що вчителював тоді в Ніжині. Сошенко висловив йому дорікання за його поему “Тризна”.

За тими початковими рядками вірша “Гоголю” — велика повага до видатного митця, який, за висловом Юрія Шевельова, вирушив завойовувати Росію за українським моральним кодексом, і це призвело до роздвоєння його душі. Очевидно, з цієї причини Шевченко й Гоголь не стали близькими приятелями. Хоча перший високо цінував творчість другого. У листі з заслання у березні 1850 року Тарас Шевченко пише Варварі Рєпніній: “...наш Гоголь истинный вездатель сердца человеческого! Самый мудрый философ! И самый возвышенный поэт должен благодарить перед ним, как перед человеколюбцем!”

Із заслання Шевченко писав листи ще до одного представника ніжинської літературної школи — Віктора Забіли. Того самого, який з 1847 року зберігав подарований Тарасом картуз і порошок для настоянки. Нею і пом'янув він друга, після того, як у складі 17 чоловік насипав його могилу над домовиною в Канєві.

Тіло Шевченка з Петербурга в Україну перевезли через Ніжин. Зустріч була особливо урочиста. Біля застави на Московській вулиці зібралися представники ніжинської інтелігенції: ремісники з розгорнутими корогами та цеховими знаками, студенти ліцею та гімназисти. Колісницю з труною великого поета, яку супроводжували Лазаревський та Честахівський, провезли Московською вулицею в огорожу Преображенської церкви. Після панахиди, яку відправили на церковному майдані ніжинські священники, прикріпили до віка труни вінки і квіти. Церковна процесія провела труну через усе місто Київською вулицею, яка з 1917 року носить ім'я Тараса Шевченка. У 1991 році на пам'ять про цю сумну подію біля Спасо-Преображенського храму встановлено меморіальний знак. А в парку відпочинку імені Тараса Шевченка — пам'ятник великому українцю. Скульптор —

був Шевченко, він, за-

ДУХОВНИЙ ПРОСТІР

ДОРОГА
ДО ХРАМУ

Проповіді отця Олександра, протоієрея церкви Всіх Святих у Ніжині, приваблюють, насамперед, освічених прихожан. Переповнюючи релігійні історії, цей священник намагається зорієнтувати слухачів на вічні моральні цінності. Причому, робить це дуже тактовно, без зайвого напучування, з повагою до оточуючих.

На його переконання, духовна освіта у нашій державі є сьогодні, як і раніше, атеїстичною. Ми відносимо до духовності літературу й мистецтво, філософську думку й науку загалом, морально-етичні та естетичні цінності людства.

За марксистською термінологією, все це становить “надбудову” над “суспільно-економічним базисом” і суттєво обмежує поняття, відкидає його сутність: одухотвореність людини, її одвічний зв'язок із Вищою Досконалістю, Творцем і Джерелом Любові — Богом, її релігійність та церковність.

Я знаю, що ця думка його власна, а не почута від когось. Вона — результат багаторічних роздумів, життєвих спостережень, напруженої наукової роботи. Ми знайомі більше десяти років, і дорога отця Олександра до храму проходила на очах рідних, друзів, колег. Вона засвідчила перед усіма нами промісел Божий.

У 1991 році Морозов прийшов працювати у Ніжинський краєзнавчий музей, будучи першокурсником історичного факультету Київського держуніверситету імені Тараса Шевченка. До цього відслужив в армії і три роки провчився на відмінно в Київському політехнічному інституті. Захопився археологією, знайшов і офіційно зареєстрував на ніжинській території 12 стародавніх поселень. У цей час готувалася нова експозиція історичного відділу. Морозов брав участь у розробці її наукової концепції, відстоював думку про те, що людина є творцем історії, а не її засобом. Розробляючи тематико-експозиційний план, досліджував історію ніжинського козацтва, місцевих храмів. У багатьох публікаціях цієї тематики відкривав нам і собі такі імена й таке подвижницьке життя, яке пересмислювало сенс людського існування.

У Ніжині жили й працювали: митрополит Іоанн Максимович

бідних хлопчиків і навчати їх живопису за прийнятою ним методикою. Вона полягала в тому, щоб не давати копіювати, а прямо починати розглядати натуру. Всіх учнів у Венеціанова було в різний час більше 70 чоловік. З них 7 були кріпосними людьми й опікою його відкуплені...” У 1830 році митець мав 14 тисяч боргів і в Опікунській раді заклав маєток дружини. Але він усе ж витратив засоби на утримання школи, і його учні тепер просто приходили до нього.

Оцей син ніжинського грека, маючи досвід викупу з кріпацтва обдарованих юнаків, “в добром делі сыграл роль усердного и благородного маклера”, як вдячно згадував про нього Тарас Шевченко в автобіографічній повісті “Художник”.

Дуже вірогідне й ніяк не схоже на вигадку припущення про те, що серед

ного представника ніжинської вищої школи, Аполлона Мокрицького, який розповів про Шевченка своєму вчителю в Академії мистецтв Карлу Брюллову і спонукав його до звільнення талановитого юнака від тяжких кайданів рабства:

“1838 рік. 25 квітня... Гдині о другій пішов я до Брюллова. Невдовзі з'явився Жуковський з Віельгорським. Прийшов Шевченко. І Василь Андрійович вручив йому папір про його звільнення і забезпечення прав громадянства. Приємно було бачити цю сцену”.

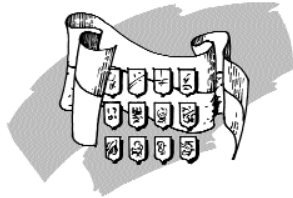
Євгенові Гребінці, як поетові, Шевченко, правдоподібно, першою розповів і прочитав свої літературні спроби. А може, й сам Гребінка запитав Тараса після того, як йому розповів про вірші і показав їх Петро Мартос. Цей поміщик Лохвицького повіту в 1822—1827 роках навчався у Ніжинській гім-

знавчній. І чудовий уривок із поеми Шевченка “Гайдамаки”. Уявляю, що це буде за поема! Степ, могили, Дніпро, ліси, козацтво, ляхи! О, братику, пиши швидше свої “Гайдамаки”, пиши і дай мені послушати ведателя серця человеческого! Самый мудрый философ! И самый возвышенный поэт должен благодарить перед ним, как перед человеколюбцем!”

У 1846 році Тарас Шевченко бере участь в археологічних розкопках кургану Переп'ятиха поблизу Фастова. Разом із ним працює і вчитель малювання, іконописець, співробітник тимчасової комісії для розгляду давніх актів, уродженець Ніжина Олексій Сенчило-Стефановський. Він був одним із поширювачів у Києві серії офортирів Шевченка “Живописна Україна”.

Отже, Тарас Шевченко прибув у Ніжин, милий його серцю багатьма іменами й подіями.

“Коли Шевченко і Чужбинський (останній, до того ж, і годованець Ніжинського ліцею) приїхали в Ніжин, дак про їх приїзд зараз залунала чутка по місту, і двері нашої квартири, — розповідає Чужбинський, — не зачинялися найпаче від студентів: між ними тоді ще був відомий Шекспіра, Шіллера, Гете і Шевченка — Микола Гербель”. Так описує цю подію Олександр Кониський: “В четвер на масиці у ніжинському клубі (казино) був бал. Тарас і Чужбинський пішли на бал. Один із старшин клубної, побачивши, що у Шевченка на голові шапочка, і не відаючи, хто він такий, чийо голову вкриває та шапочка, не хотів пустити його на бал. Але ж суворому старшині з'ясували, що шапочка вкриває голову генія України, і в якому убранні не був Шевченко, він, за-

(святитель Тобольський, засновник Чернігівського колегіуму, по смертню канонізований Православною Церквою), Стефан Яворський (митрополит, професор Києво-Могилянської колегії, видатний філософ і письменник, засновник Ніжинського Благовіщенського монастиря, меценат і благодійник), архієпископ Георгій Кониський (письменник, філософ, ректор Києво-Могилянської академії), архімандрит Віктор Черняєв (талановитий проповідник, богослов, педагог, знавець стародавніх мов, уродженець Чорногорії), митрополит Амвросій Зертис-Каменський (відомий церковний письменник, реставратор храмів Московського Кремля).

Молодий історик, вихованець у радянську добу під гаслом “Релігія — опіум для народу”, збагнув, що духовність особи без її релігійності, без розуміння високої творчої ролі, відведеної їй Богом у Всесвіті, втрачає будь-який смисл. У 29 років він прийняв православне хрещення у церкві Всіх Святих. І це теж було не випадково.

Двадцять років пролежав у Ніжинському краєзнавчому музеї лист із грецького міста Яніна. Морозов перший звернув на нього увагу, написав відповідь. І в результаті заочного, а пізніше — і зримого, знайомства у Ніжині з професором Христосом Ласкарідісом вони разом з істориком Іваном Костенком відкрили цілий пласт духовності, пов’язаний із грецькою колонією, яка у нас перебувала.

На старому грецькому кладовищі були знайдені могили братів Анастасія та Миколи Зосим, благородних грецьких патріотів, які багато сил і коштів поклали на розвиток грецької культури в Ніжині і в рідній Яніні. Їхню місячну діяльність тепер поминає громада церкви Всіх Святих, збудованої греками у XVIII столітті. Саме навколо цього храму й організували нащадки грецьких родин Ніжинське міське товариство греків імені братів Зосим. Духовним наставником товариства його голова Лариса Мілосова називає отця Олександра.

Пропозицію стати священиком Морозов сприйняв дуже відповідально. Адже знав про діяння своїх попередників, які трудилися на цій нелегкій стежі. У монографії “Ніжинський протопоп Максим Филімонович” він дослідив проблему політичного авантюризму на прикладі життя та діяльності першого настоятеля Миколайського собору в Ніжині. Віднайшовши в архівах Ніжина, Чернігова і Києва листування Михайла Грушевського і Костянтина Харламповича, Морозов відкрив нам останнього, як дослідника українсько-російських православних стосунків і Ніжинського грецького братства.

Після дворічних роздумів історик прийняв сан священика, взявши на себе і церковні обов’язки, і просвітницьку місію. Греко-Всіхсвятська парафія створила духовно-просвітницький центр “Відродження” і розгорнула видавничу діяльність. Це й релігійна література, і заснована серія “Ніжинська старовина”. Перший збірник статей і матеріалів “Греки в Ніжині” розповідав про історію грецьких храмів, подвижницьку діяльність братів Зосим, родини Тернавіотів, Зої Каплані, про грецькі навчальні заклади і про святителя Михайла Грецького, могила з не-

тлінними мощами якого була зруйнована в радянські часи в Благовіщенському монастирі.

Подальші дослідження, участь у наукових конференціях, залучення до цієї роботи краєзнавців, істориків, літераторів, журналістів сприяли випуску ще одного збірника “Греки в Ніжині” з присвятою Костянтину Харламповичу і першою публікацією багатьох його робіт. Не менш цікавий і третій збірник, редактором та упорядником якого знову є історик, аспірант Інституту української археології і джерелознавства імені Михайла Грушевського Академії наук України, священик Олександр Морозов.

У митрополита Іларіона (Огієнка) о. Олександр прочитав про те, що Українська церква має численний хор своїх святих, які ніколи не перевелися й не переведуться, і започаткував ще одну серію видань “Святі землі Української”. До 350-річчя від дня народження св. Іоанна Максимовича, Святителя Тобольського, він опублікував нарис про духовного учня і послідовника Чернігівського архієпископа св. Феодосія Углицького. А також повчання та духовні настанови за книгою “Иліотропіон, сообразованіе человеческой воли с Божественной изобразующий”.

“Єдиним засобом досягнення благополуччя нашого в житті, і в цьому, і в майбутньому, є постійне звернення нашої уваги всередину самих себе, на власну совість, на свої думки і справи, щоб зважити їх безпристрасно, — стверджує Іоанн Максимович. — Символом такого навернення нашого до Бога нехай буде нам рослина соняшник (илиотропіон). Про неї, як про диво, писав колись Пліній: “Рослина соняшник є справжнє диво у природі: вона постійно звернена голівкою своєю до сонця і разом з ним повертається від сходу до заходу, навіть у дні хмарні, так міцно вона любить сонце. Уночі ж, через виняткову любов до сонця, вона складає пелюстки свої і закриває їх”. Воля Божа не завжди безхмарно освітлює нам життєвий шлях. Нехай же наша любов до волі Божої — сонця — буде такою сильною, щоб нерозлучно з нею ми могли і в дні випробувань, подібно соняшнику, непомільно продовжувати плавання по житейському морю, керуючись компасом волі Божої, що веде нас до пристані спасіння”.

Україна склалася сьогодні як держава поліетнічна та багатоконфесійна. У таких умовах відокремлення церкви від держави, рівність усіх конфесій перед Законом є цілком розумним та історично виправданим, із точки зору держави. Проте, якщо говорити сьогодні про національне відродження саме української державності й духовності нашого народу, про національне виховання громадян держави, особливо її молодого покоління, треба пам’ятати, що духовність та культура українців мають багатовікову історію. Принаймні в останні тисячу років вони склалися під впливом православної християнської традиції, і для багатьох поколінь наших дідів і прадідів оборона православної віри усвідомлювалася як боротьба за національну ідентичність і свободу.

Так вважає історик, священик Олександр Морозов. Він продовжує в Ніжині українську традицію богословського просвітництва, прокладаючи дорогу до храму наступним поколінням.

СПАДЩИНА

“Як Шевченко був, є і на довгі часи залишиться поетичним виразником нашого національного страждання, співцем історичних мук нашого народу, до таким самим геніальним виразником національного горя в його минулому і сучасному є Заньковецька на сцені”. Такими словами вітав 25-річчя сценічної діяльності Марії Костянтинівни Заньковецької Симон Петлюра.

Це був 1907 рік. Урядова реакція закрила для українського народу всі шляхи культурного розвитку і національного буття. Національний театр був єдиним місцем, де глядач міг пізнавати свою історію, і до того ж, українською мовою.

Наталка-Полтавка, Лимерівна, Мотря Кочубеївна — ось ті образи, в яких, за висловом Немировича-Данченка, Заньковецька з істинним нервом розкривала таємниці жіночого серця і захоплювала принадними рисами своєї національності. Ця перша величина української сцени, визнана в Росії, Грузії, Азербайджані, порівнювана з європейськими знаменитостями Елеонорою Дузе і Сарою Бернар, залишалася відданою своєму народу, історія, культура якого освітлювала її творчість.

У Ніжині майбутня перша народна артистка України спробувала себе в аматорських виставах “Благородного театру”. З українських п’єс Марія найбільший успіх мала у “Наталці-Полтавці” Котляревського, своїм чудовим голосом чаруючи всіх, хто чув і бачив її. У цьому первістку української драматургії Заньковецька дебютувала в професійній трупі Марка Кропивницького у 1882 році й протягом трьох десятиліть представляла Наталку як дівчину з народу у всій правді її дійсного існування.

Саме ім’я цариці української сцени, як називав її Михайло Грушевський, її перебування в материнському домі на Мигалівці, в перерві між гастроллями, продовжило в Ніжині театральну традицію, започатковану ще Миколою Гоголем і гімназистами Гімназії вищих наук князя Безбородька на початку XIX століття.

Творчість Марії Костянтинівни наснажувала її товаришів по сцені, обдаровану ніжинську молодь, яка в 1906 році організувала драматичний гурток і запросила зіграти з ними Заньковецьку. Під її впливом молода трупа набула того морального гарту, тої художньої підготовки, яка дала їй змогу восени 1907 року почати нове життя в постійному українському театрі в Києві під орудою Миколи Садовського.

Треба відзначити, що в ті часи Ніжин вирізнявся культурною атмосферою. У мемуарах викладач гімназій, громадський діяч Федір Проценко розповідає про діяльність музично-драматичного товариства. Крім хору аматорів та симфонічного оркестру, діяли дві драматичні секції: російська й українська. На відповідалні ролі запрошували на зимовий сезон артистів-професіоналів.

Щосуботи влаштовувалися літературно-музичні вечірки, читалися популярні лекції літературного й історичного змісту. Українські вистави бували зрідка. Треба було убагати для цього начальника поліції, а через нього — губернатора. Тому начальника місцевої поліції і обрали членом правління товариства. Ставили “Наталку-Полтавку”, “Доки сонце зійде, роса очі виїсть”.

“Пригадую дві вистави, — пише Проценко. — “Наталка-Полтавка” (1888 рік) за участю нашої землячки М. К. Заньковецької, в ті часи здобувшої значної слави, та “Кум-мірошник” (1889 рік) за участю Заньковецької, Садов-

ського, Манька. Це були дійсно урочисті вистави: оваціям та екстазу глядачів не було краю”.

У 1893 році за ініціативою демократичної інтелігенції було створено Ніжинський народний дім. Тут у 1899 році виступали корифеї української сцени М. Кропивницький, М. Садовський, М. Заньковецька. У п’єсі “Розумний і дурень” грав сам автор І. Карпенко-Карий. Його й попросили поставити спектаклі в народному домі. З молоді, яка брала участь у цих постановках, і утворився театральний гурток. Активістами в ньому були поштар Бородавка (псевдонім Остер-

імені. Екскурсантам розповідають про те, що в Ніжині на вулиці Заньковецької зберігся єдиний в Україні меморіальний будинок видатної діячки української сцени, але екскурсій туди не водять.

У 1987 році будівлю прилаштували під тимчасове житло для робітників ремонтно-будівельної дільниці. В чеканні квартир вісім сімей на території садиби набудували сарайчиків. Натягнули віртьовки для просушування білизни між сосною і дубом, яким повіряла свої думи Марія Костянтинівна. Востаннє вона була тут у 1926 році. Вона прагнула провести тут решту своїх днів, та будинок потребував ремонту. “Щоб одремонтувати 2-3 кімнати, — казала вона Федору Проценку, — треба 300—500 карбованців, а в мене їх нема”. Тому й переїхала в Київ до сестри.

У 1927 році міськрада ухвалила рішення про ремонт будинку Заньковецької і доручила це зро-

БУДИНОК ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ: МІЖ ДВОМА ЮВІЛЕЯМИ

ський), робітниця свічарної майстерні Москвичова (Г. Ніжинська), коваль Ю. Мілович. Іх, а ще І. Росіна, Заньковецька взяла працювати до колективу Садовського в Київ. Вона ж активно працювала в Ніжинському народному театрі, створеному в 1918 році.

“Я щаслива, невимовно щаслива, — писала М. К. Заньковецька, — що своєю грою на сцені, своїми скромними силами української артистки сприяла пробудженню в українському суспільстві любові до рідного мистецтва і естетичному розвитку рідного народу”.

Ім’я Заньковецької служило прапором у діяльності багатьох просвітницьких, громадських організацій і драматичних гуртків ще за її життя. 6 серпня 1917 року в м. Козелець засновується літературно-драматичне товариство імені М. К. Заньковецької, яке ставить за мету розвиток і популяризацію українського мистецтва. Боротьбу з “безграмотним малоросейством”, що затримує природний розвиток культури в масах, починає в 1922 році в Ніжині державна Драматична студія імені М. К. Заньковецької, заснована її учнем Дмитром Грудиною-Ковалем. Легенда про видатну актрису стала сімейною реліквією для багатьох поколінь у мистецьких і наукових родинах Ніжина: Проценків, Москвичових, Лучицьких, Назарових, Шекун-Коломийченків, Богомольців.

Як же ми сьогодні використовуємо багату духовну спадщину першої народної артистки України?

“Марія Заньковецька для Ніжина, це те ж саме, що Тарас Шевченко для Моринців”, — зауважив автор проекту реставрації історичної частини Ніжина, кийський архітектор Валерій Сопілка десяти років тому. Поки що історична пам’ять про знамениту землячку вмістилася у маленький зал в художньому відділі Ніжинського краєзнавчого музею і відкритий у 1993 році пам’ятник на площі її

бити міськгоспу. Йшлося про створення музейної експозиції та побудову зимового театру імені Марії Заньковецької. Було навіть відкрито рахунок для збору коштів для втілення цього задуму.

Сьогодні будиночок губиться на тлі приватних котеджів, зведених поряд. У його кімнатах уже не витає дух театру, а пахне смаженою картоплею. Чотири сім’ї, які тут іще мешкають без елементарних зручностей, неспроможні підтримувати старі стіни. Про те, що тут жила велика актриса, нагадує невелика меморіальна дошка, яка була встановлена в 1960 році. При її поновленні в 1993-му сусіди пригадували, що їм переповідали вже померлі родичі, як артистка за свої кошти проклала тут шосейну дорогу. Коли недавно протягували газопровід, розкопали ту шосейку.

Хай буде соромно ніжинцям, українському суспільству, яке проголосує себе незалежним і при цьому забуває про відродження українського в українця.

У 2004 році виповнюється 150 років з дня народження М. К. Заньковецької і 70 років з дня її смерті. Чи зможемо ми відзначити ці дати створенням музею в меморіальному будинку? Адже до 1934 року Ніжинський окружний музей налічував близько двох тисяч матеріалів, пов’язаних із творчістю й життям актриси, 266 із яких вона передала сюди сама. Сьогодні ці матеріали зберігаються в Києві. У фондах Ніжинського краєзнавчого музею більше сотні експонатів, які розповідають про театральну традицію міста часів Заньковецької та після її смерті.

“Свій будинок у Заньках я віддала на потреби селян. Зараз там міститься сільбуд, — казала Марія Костянтинівна, ще проживаючи в нашому місті. — Будинок у Ніжині після моєї смерті теж прислужиться до будь-якої культурної потреби...”

● Матеріали підготувала
Надія ОНИЩЕНКО

ІСТОРІЯ СВЯТА

Любов — це все. І це все, що ми про неї знаємо. Так колись написала американська поетеса Емілі Дікінсон. І справді, це те, що неможливо окреслити, зрозуміти, вкласти в якісь рамки, і водночас те, що всі прагнуть відчувати хоча б раз у своєму житті. Може, тому і 14 лютого — день святого Валентина, свято закоханих — стає все більш популярним і у нас, адже любов, як відомо, не знає кордонів.

Чому ж день Валентина перетворився саме на свято любові? Збереглося кілька легенд про життя святого. За однією з них, у Римі жив священик Валентин. За те, що він відмовився вклонятися язичницьким богам, а натомість допомагав християнам, які в той час зазнавали гоніння, його було кинуте до в'язниці. Але навіть перебуваючи в неволі, він продовжував допомагати людям — своїми молитвами він вилікував сліпу доньку тюремного наглядача. Зрештою він помер мученицькою смертю. Але залишилася пам'ять про його надзвичайну і жертовну любов до людей.

ЛЮБОВ — ЦЕ ВСЕ...

За іншим переказом, священик Валентин жив у III ст. за правління імператора Клавдія II. Войовничий імператор забороняв своїм легіонерам одружуватися, оскільки вважав, що справжній солдат не повинен бути обтяженим родиною, яка буде суттєво знижувати його бойовий запал, сміливість і відданість під час війни. Валентин, який співчував закоханим, не послуховався наказу і таємно вінчав молоді пари. Клавдій розлютився і наказав відрубати священику голову саме 14 лютого. Власне, точних даних із життя святого не залишилося, й часто всі легенди про його життя взагалі поєднують в одну.

По суті, 14 лютого — трагічна дата. Але цікаво, що день страти Валентина збігся із римськими святами на честь богині Юнони — по-

кровительки шлюбу й родини, які ще й вважалися початком весни. А в ніч на 15 лютого починалися луперкалії — свята бога Фавна. У ті часи існував звичай — дівчата опускали у вазу шматочки пергаменту, де були написані їхні імена, а хлопці витягали їх. Юнак і дівчина, ім'я якої йому випало, ставали парою, але спочатку на день, а потім — як уже виїде. Традиція витягання любовного жереба виявилася живучою — і нині молодь 14 лютого забавляється ось таким складанням пар...

Згодом, наприкінці V ст., Валентин був канонізований церквою. Щоправда, тоді святий ще не вважався покровителем закоханих, а опікувався молоддю, мандрівниками і чомусь — бджолярами. Свято закоханих на день Валентина виникло в

Фото О. Цезури

середньовіччі, близько 500 років тому. Його давність підтверджується ще й тим, що згадка про нього зустрічається у Шекспіра в "Гамлеті". Особливо улюбленим свято стало в Англії, Шотландії та Франції. У цей день кожна дівчина обирала собі Валентина — рицаря, а кожен юнак — Валентину — даму серця. Крім того, цей день ставав особливо щасливим для тих, кому не дозволяли одружитися родичі,

— 14 лютого вже ніхто не мав права перешкодити закоханим офіційно поєднати свої серця. А ті, хто вже були одружені, але трохи втомилися один від одного, без докорів сумління проводили час окремо від своєї законної половини — з Валентином або Валентиною на день.

Поширена нині традиція надсилання "валентинок" теж, виявляється, дуже давня. Вважається, що вона започаткувалася ще у XV ст.,

коли герцог Орлеанський, сидючи у в'язниці в одиночній камері, надсилав своїй дружині любовні послання. А вже з XVIII ст. обмін "валентинками" набув масового характеру — їх робили у вигляді сердечок, наповнювали словами кохання і не підписували — адресат мав сам здогадатися, у кого він викликав такі ніжні почуття. А нині цей звичай зробився ще кращим — тепер обмінюються не тільки листівками-"валентинками", а ще й подарунками і солодощами, але обов'язково — які мають форму серця.

І до сьогодні це старовинне свято надзвичайно популярне в багатьох країнах світу, й не тільки в молоді, адже всі покоління підвладні почуттю любові. Дійшло це свято й до нас, і поступово воно стає не менш улюбленим, ніж інші наші традиційні дати. Обмін "валентинками" й подарунками, причому в нас їх дарують не тільки коханим, а взагалі, всім, кого люблять. Це й зрозуміло, адже любов у будь-якому своєму прояві — це справжнє свято. І варто поділитися ним із кожною близькою людиною.

ЗВИЧАЙНІ РЕЧІ

Серед творів народного мистецтва найчастіше пригадуються вишивка, кераміка, різьблення тощо. Виявляється, що й така звична річ, як іграшка, — красномовне свідчення народної фантазії та майстерності. У цьому можна було переконатися на виставці "Українська традиційна іграшка та лялька" (представлено експонати з різноманітних матеріалів і з різних регіонів України), що відбулася в Національному музеї Тараса Шевченка.

З чого починається пізнання розмаїтого світу? Для дитини — з її іграшки. Ляльки, коники, пташки-свищики, інші іграшкові істоти — з ким тільки не гралися колись діти. І через гру так легко освоювати цікаве, але поки що незрозуміле середовище. Колись, щоправда, іграшка була важливою річчю не тільки для дітей, а й для дорослих — але в дитинстві цивілізації. Який же ритуал обійдеться без ляльки — копії людини? Ще 5 тисяч років тому, за часів Трипільської культури, вже існували ляльки — узагальнене зображення жінки, — функцією

ЧАРІВНА НЕДОВЕРШЕ-

яких, вірогідно, було вшанування богинь родючості. Відповідно, такі ритуальні іграшки використовувалися в обрядах — моліннях про гарний урожай. Власне, до ляльки і ставилися майже як до живої істоти — тому існували певні застереги при її створенні: наприклад, їх могли робити без очей — щоб вона не наврочила дитині.

Нехай така копія людини досить-таки умовна — але ж усе інше домалює фантазія... Головне — хоча б частина, натяк. У цьому, мабуть, і чарівність народної іграшки — у її недовершеності. А створити іграшку можна з будь-якого підручного матеріалу — дерева,

глини, соломи, тканини і ниток, рогами, трави, тіста. Варто тільки побачити в них образ майбутнього витвору. І відчувати себе творцем-деміургом — з безформного, та водночас живого матеріалу створити свою подобу...

Недовершеність — ознака й унікальності. Кожна іграшка, створена руками, — неповторна, бо несе на собі відбиток душі майстра. Це не конвейерна річ... На самій виставці можна було побачити, як у руках народної майстрині народжувалися маленькі лялечки з ниток. Може, сучасна іграшка гарніша, яскравіша. Проте — не залишає простору для вільного польоту фантазії. А старенька, наївна та умовна іграшка — така собі сума: уява та вміння дорослої людини плюс безпосереднє сприйняття дитини. Граючись, можна створити свій альтернативний чарівний світ, не схожий на незрозумілий поки що світ дорослих. А лялька, за бажанням, зіграє там будь-яку роль. І навіть виростаючи, не треба прощатися з іграшками — на черзі наступне покоління, якому варто залишити у спадок улюблену ляльку.

Фото Г. Оборської

ЕКЗОТИКА

ГЕРОЇ ЗІ СХОДУ

Яскраві костюми, вишукані прикраси, виразні жести — прикмети китайських лялок. Але не дитячих, а тих, які зображають персонажів Пекінської опери. А познайомитися з героями національного мистецтва Китаю можна було на виставці "Персонажі Пекінської опери" (ляльки, фотографії), яка проходила в Національному музеї Тараса Шевченка. Ляльки точно відображають моменти сценічної дії, одягнені у майстерно виготовлені театральні костюми, які вражають своїм багатством і різноманітністю. А сама Пекінська опера — надзвичайно цікаве культурне явище.

Власне, Пекінська опера — це не тільки суто вокальне мистецтво. Цей синтетичний жанр театального мистецтва включає музику, спів, рецитатив, танець, елементи образотворчого, бойового й акробатичного мистецтва. Ще він відомий під назвою "східна опера". Свій початок Пекінська опера веде з XVIII ст., коли відбулося поєднання аристократичного та провінційного напрямів у театральному мистецтві. Внаслідок цього розширився репертуар, спростилися мелодії, оркестр доповнився новими інструментами, додалася техніка військового фехтування й акробатики. З середини XIX ст. Пекінська опера стала цілком самостійним жанром. Основна частина репертуару ґрунтується на народних казках, міфах, легендах, відомих літературних творах. Таким чином, Пекінській опері вдалося поєднати духовне знання з розвагою.

Синтетичними є і виражальні засоби опери. Усі вони невіддільно пов'язані одне з одним і, гармонійно переплітаючись, створюють надзвичайно виразну картину на сцені. Взагалі ж артисти повинні мати "чотири

Фото Г. Оборської

вміння" (спів, декламація, сценічний рух та володіння бойовими мистецтвами) і використовувати "п'ять способів передачі" (жести, вираз очей, рухи тіла, використання зачіски та ходи). Рух, жести, костюми, грим, який перетворює обличчя актора на справжню маску, навіть погляд — усі вони чітко відображають сутність героя. Наприклад, грим символізує вік, стать і характер героя, жести — почуття, а костюми, головні убори, прикраси характеризують стан героя. Важливим є навіть колір гриму — наприклад, червоний колір означає відданість і справедливість, чорний — стійкість і прямолінійність, білий — хитрість і підступність, жовтий — мудрість і водночас злість. Крім того, персонажі Пекінської опери чітко розрізняються за чотирма основними амплуа — чоловічі ролі, жіночі ролі, злі персонажі та чоловіки-коміки. Ці, в свою чергу, теж поділяються на кілька характерів. Отже, амплуа героя визначає його зовнішній вигляд і характерні рухи.

Про історію та особливості Пекінської опери можна говорити дуже багато, та наочним свідченням вишуканості та краси китайського театального мистецтва є невеличкі ляльки, що ніби щойно зішли зі сцени.

Сторінку підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

СЛОВО

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

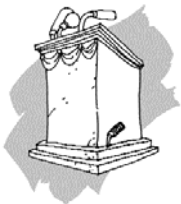
Реєстраційне свідоцтво KB № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редактори: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

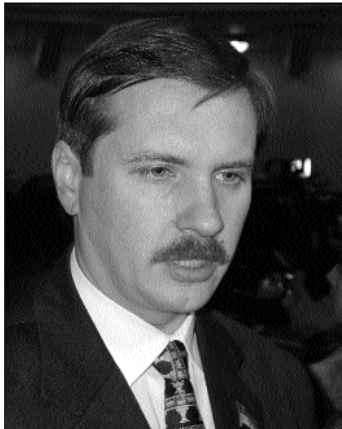

Тарас Чорновіл виходить із фракції “Наша Україна”. Розлучення по-нашоукраїнськи вкотре підтверджує вітчизняну націонал-демократичну традицію аж ніяк не об’єднуватися перед виборами.

Синові покійного харизматичного лідера так і не судилося стати стовідсотково своїм серед “нашо-українців”. Оточенню сьогодинського лідера — Віктора Ющенка — переважно не подобалися критичні Тарасові висловлювання з приводу політики блоку. Це сприймався як намагання вести самостійну гру, піаритися на тлі блоку і “відсутність почуття команди”. Принагідно згадували колись зопалу кинуті Чорноволом-старшим слова про те, що він заборонив би Тарасові займатися політикою. Ще більше масла у вогонь підлила минулорічна заява Тараса про його наміри балотуватися на президентських виборах поруч із лідером “НУ” для того, щоб “прийняти на себе основний удар адмінресурсу”. Шоправда, про заяву швидко забули. Однак запам’ятали Тарасову оцінку недавнього блокування трибуни спікера під час позачергової сесії 3 лютого. Тарас характеризував це як “неподобство” і “дебос”.

Реакція “Нашої України” не забарилася. Координатор фракції Віктор Пинзеник у категоричних висловах повідомив про те, що

«Я ЗА ЮЩЕНКА, АЛЕ НЕ З НИМ»

Тарас Чорновіл

Чорновола мали виключити з фракції ще півроку тому на вимогу В. Ющенка. Ба більше — “його (Т. Чорновола — *ред.*) використує влада, роль Тараса — “мочити Ющенка”. Батько ж, В’ячеслав Максимович, “якби був живий, то взяв би ремінь і відлупцював би свого дорослого сина”.

З дорослим сином удалося поспілкуватися напередодні його від’їзду в закордонне відрядження.

— Я нерадій, що виник такий ажіотаж навколо мого запланова-

ного виходу з фракції, — зізнався Тарас Чорновіл.

— *Тобто, Ви ще належите до “Нашої України”?*

— Суто формально. Відповідну заяву вже написано, але ще не оприлюднено у Верховній Раді. Як тільки повернуся з відрядження, це буде зроблено.

— *Що спонукало написати заяву?*

— Це був моральний вибір. Останні події в парламенті стали певним поштовхом. Я сам не раз брав участь у блокуванні трибуни, але інша справа, коли відбувається тупий дебос. Врешті, моє рішення вийти з “Нашої України” визрівало ще до створення однойменного блоку. Я не міг зрозуміти непослідовності “Нашої України”. Коли проспали перемогу на парламентських виборах, відтак — конституційну реформу, коли оточення Ющенка заколисувало його словами, що “Ви і так будете Президентом, не треба ні з ким об’єднуватися”. В усіх прорахунках виявився винним Чорновіл, бо він першим говорив про це вголос. Я ж зараз хочу просто стати збоку.

— *Задуваючи про те, що треба об’єднуватися, Ви маєте на увазі свій власний перехід до БЮТ?*

ПАРЛАМЕНТ

— Це спотворена інформація. За жодних обставин я не приєднаюся до більшості, але й до БЮТ не вступатиму. Буду позафракційним опозиційним депутатом.

— *Як останнім часом склалися Ваші стосунки з двома Вікторами — Ющенком і Пинзеником?*

— Стосовно Ющенка, то я не можу сказати, що вони хоч якось склалися. Не раз хотів зустрітися з ним сам на сам, але не вдалося — мені пояснювали, що треба йти до секретарки і записуватися у неї на прийом до Віктора Андрійовича. Я — не ворог Ющенку, голосуватиму саме за нього на президентських виборах. До речі, хотів би спростувати інформацію В. Пинзеника про те, що В. Ющенко хотів виключити мене з фракції ще півроку тому. Не думаю, що Віктор Андрійович робив би це з допомогою В. Пинзеника, якби хотів позбутися мене, про такі наміри не надходило жодної інформації. А наша остання розмова з Віктором Пинзеником була досить визначеною. Власне, вона й стала останнім поштовхом до мого кроку.

Крок зроблено, і він зовсім не на користь опозиції, надто після останніх подій у Верховній Раді. Якими б не були його причини і мотиви, результатом знову скористався ще один Віктор. Той, що на Банковій.

● Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ПРОТЕСТ

“Тартак”. Свої вірші та прозу читали відомі письменники зі Львова, Івано-Франківська та Києва.

У рамках заходу студенти та музиканти зносили на площу ляльки, які символізували підтримку відновлення роботи популярного клубу. Пізніше всі нові іграшки мали віддати в дитячі будинки та притулки разом із комплектами української музики.

У фінальний день акції студенти-художники на величезному аркуші паперу малювали своє бачення закриття “Ляльки” і споруджували велику паперову ляльку заввишки 3 метри, на якій бажали написати щось на підтримку клубу. Увечері велика лялька була спалена, на тлі вогнів свічок, які мали символізувати собою шлях вітчизняної культури зі світом у кінці тунелю.

У результаті акції було зібрано 500 ляльок та понад 300 грн.

Як повідомляє “Майдан” (maidan.org.ua), в останній день чотириденного дійства було офіційно оголошено рішення Львівського міського виконавчого комітету про надання в оренду КМЦ “Дзига” приміщень у ляльковому театрі.

Проте за словами заступника директора КМЦ “Дзига” Андріана Кліша, виключно із забобонних міркувань не хочеться говорити про точну дату відкриття клубу, бо “ще не підписано договору про оренду і, крім того, потрібно зробити великий ремонт”.

Інформацію про відкриття “Ляльки” також підтвердив і директор Львівського театру ляльок Ярослав Синиця.

● Богдан ГДАЛЬ

ФОРУМ

З РОСІЇ — З ЛЮБОВ’Ю ДО ПЕРЕЯСЛАВА

Нещодавно із Сибіру, з Омська, повернулися Ярослав Федорук (Інститут української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України) і Тарас Чухліб (Інститут історії України НАН України). Вони порушили сталу традицію політичних засланих і заробітчанинських вояків українців, беручи участь у “круглому столі”, присвяченому Переяславській раді 1654 року і сучасним українсько-російським відносинам. Розповідає Ярослав ФЕДУР.

— Це був “круглий стіл” з ініціативи Сибірського центру української культури “Сірий клин” у співорганізаторстві з Омською державною адміністрацією та Центром російської культури. Мали зустріч із державними й громадськими організаціями Омська, із Сибірським козацьким військом Союзу козаків Росії, із представниками місцевих українських громад. Ми хотіли провести “круглий стіл” у формі наукової дискусії, оскільки це питання зачіпало набагато ширші інтереси українсько-російських відносин і впливу Переяславської ради на ці відносини впродовж 350-ти років. Проте з російського боку в оцінці проблеми, на жаль, переважали імперські стереотипи й політичні кліше. Говорили про возз’єднання України з Росією в 1654 році, про те, що Україна без Росії не змогла б зберегти своєї ідентичності, зберегти православ’я. Тобто, міфи про “возз’єднання”, створені ЦК КПРС у 1954 році, залишаються у свідомості пересічного російського населення непорушним стовпом. Ми протиставили, у свою чергу, наукові аргументи національно-визвольних змагань українців упродовж усіх століть окупації нашої держави. Зробили дві програмні доповіді. Тарас Чухліб — про полівасалітетні відносини Богдана Хмельницького, я — про історіографію історико-правової оцінки Переяславської ради XIX—50-х років XX століття.

Одним із головних напрямків дискусії було становище українців, котрі проживають у Росії. В Омській області українці — це друга за чисельністю етнічна група після росіян, і вони перебувають у надзвичайному асимілятивному середовищі. Зовсім не мають своїх шкіл, і навіть не мають елементарного радіомовлення нацменшин (15 хвилин на тиждень), які мають башкири, татари, німці... У Краєзнавчому музеї на постійній експозиції про українців — нічого. І це при тому, що українці відіграли величезну роль в освоєнні Сибіру, починаючи від першого політичного заслання полковника Івана Нечая, гетьманів Дем’яна Ігнатовича-Многогрішного та Івана Самойловича. Далі — переселенці, у зв’язку із будівництвом Великої Сибірської залізниці та століпінської реформою початку XX століття. Свідчення того — назви сіл: Полтавське, Одеське, Таврійське... На жаль, українці в Сибіру мають підстави стверджувати, що держава Україна про них не піклується, хоча вони й тягнуться до неї. Варто згадати й ініціативу цієї громади щодо встановлення пам’ятника Тарасові Шевченку в Омську, яка протягом багатьох років не реалізується. Місцева адміністрація зволікає із виділенням місця для пам’ятника (навіть на околиці), окремим радикали протестують проти увічнення “націоналіста” Шевченка в місті, і ніхто у нашій державі не підтримує ініціативи діаспори.

● О. С.

ЯК «ЛЯЛЬКА» СТАЛА ПОЛІТИЧНОЮ

Уже 10 років у Львові у підвальному приміщенні лялькового театру діє молодіжний клуб “Лялька”, в якому відбулося понад 2 тисячі мистецьких акцій, спрямованих на пропагування української культури. Клуб став своєрідним символом сучасного мистецького Львова і став популярним не лише серед львівської молоді.

Підстав для занепокоєння його подальшою долею не було, але 12 січня дирекція театру, що перебуває у підпорядкуванні обласної адміністрації, не підписала із власником клубу, мистецьким об’єднанням “Дзига”, угоди про подальшу співпрацю. Термін дії попередньої угоди вичерпався у жовтні 2003 року, та лише у грудні минулого року керівництво театру надіслало до клубу листа з вимогою звільнити приміщення. За неофіційною версією, причиною закриття “Ляльки” є заборона керівництвом театру контролюючими органами, зокрема, податковою адміністрацією, продовжувати угоду з “Дзигою” (тією самою, що підтримує “Львівську газету”, з якою восени змагався тогочасний шеф львівської ДПА С. Медведчук). У разі ж непокори театр міг би отримати нового керівника, який розірвав би угоду з “Дзигою”. До речі, приміщення, де розташований театр, є власністю міста.

Студенти львівських навчальних закладів оголосили акцію “Назавжди у Львові “Лялька” і Ми”, спрямовану на захист і відновлення повноцінної роботи популярного у Львові клубу. До них долучилися небайдужі зі Стрия, Хуста, Долини, Запоріжжя, Дніпропетров-

Львівська податкова усе ж таки не змогла зламати “Ляльку” — на заваді стала громадськість. Відомий далеко за межами Львова мистецький клуб відстояли.

Малюнок О. Костенка

ська, Тернополя, Івано-Франківська, Києва та інших міст.

Акція відбувалася у вигляді вільного містечка на майдані перед ляльковим театром, який до закриття клубу був місцем проведення концертів “Ляльки”.

На площі перед театром молодь розклала намет, у якому відбувалося цілодобове чергування. Поблизу спорудили сцену для концертів.

У перший день акції виявилось, що Ярослав Синиця, директор театру, відмовив організаторам акції в наданні електроенергії і сказав, що повідомить у Львівобленерго “про порушення”. Тому молодь була змушена шукати гене-

ратор, який забезпечив проведення концерту.

Хтось кинув каменем у вікно офісу “Дзиги”. Відтак по майдану зі значком майора податкової ходив невідомий і збирав підписи на підтримку відкриття клубу. Міліція деколи приходила курити біля генератора, який працював на бензині. Одного дня прийшли “скін-хеда” і побили одного з організаторів...

У дні акції перед студентами безкоштовно виступали “Sama-ZnajeshXto”, “Niagara”, “Далі”, “Верховна Зрада”, “Чорний Вересень”, “Мертвий Півень”, Віктор Морозов, Jack’O’Lantern, Тарас Чубай і “Плач Єремії”, “Скрябін”,

РЕФОРМУ ОЦІНИЛИ ЕКСПЕРТИ

ненка). 60,1 % вважають ці технології маніпулятивними, 57,5 % — “брудними”.

28,9 % вважають, що найбільшу загрозу для політичних планів та інтересів команди Леоніда Кучми становить команда Юлії Тимошенко, 25,6 % називають такою команду Віктора Ющенка. Жоден із опитаних не вважає дії комуністів П. Симоненка загрозливими для Л. Кучми. Натомість саме симоненківці набрали 39,9 % голосів як команда, що, найімовірніше, піде на компроміс із Л. Кучмою в здійсненні конституційної реформи. Першість, звичайно,

утримують Віктор Медведчук та його однодумці — 57,4 %, далі — Віктор Янукович (28,8 %).

34,1 % вважають, що реформу, спрямовану на реалізацію планів чинного Президента, підтримають у Росії. Ніхто з опитаних не думає, що США підтримають її. Тим часом 22,8 % впевнені, що заокеанський стратегічний партнер зацікавлений у проведенні всенародних чесних, демократичних і прозорих президентських виборів в Україні.

● Л. П.

Журнал “Політична думка” (редактор — Володимир Полохало) опитав 35 експертів, серед яких — політологи, політтехнологи, політичні журналісти, соціологи та інші. Темою опитування стало “Використання нормативних, маніпулятивних та “брудних” політичних технологій у контексті конституційної реформи”.

68,8 % опитаних цілком погоджуються з тим, що влада вдається до різних технологій, прагнучи здійснити конституційну реформу (в рамках законопроектів Медведчука—Симо-

КРИМСЬКИЙ ВЕКТОР

Пам'ятаю, як наприкінці третього року строкової служби, коли після кількомісячного бойового чергування на "точці", наш полк повернувся до свого військового містечка у Дніпропетровську, гостро постало питання дисципліни. І тоді, після гострих, осуджуючих і гнівних погроз командирів підрозділів, котрі вимагали застосування жорстких заходів до порушників (які почали бігати "наліво", перелазячи через високий паркан містечка), встав усміхнений майор Мігунов і дуже спокійно запитав: "Чому бродить вино в Шампані?" І пояснив: "Це така провінція у Франції". Присутні заціпеніли з осоловленими очима. А майор спокійно продовжив: "Бо його затикають у пляшках корками. Пропоную терміново видати звільнення в місто для всього особового складу полку: поло-

вини — в суботу, другій половині — в неділю!" Так і було зроблено. І порядок у полку було відновлено.

Тому кримськотатарське питання буде щораз гостріше виявлятися перестрибуваннями через високий паркан адміністративних та інших постанов доти, доки його затикають корками тих самих гласних і негласних антиукраїнських постанов та перекривають шлагбаумами, від яких давно тхне інтересами Кремля в Криму.

Можливо остаточно крапку над "і" поставить Держкомітет України у справах національностей і міграції, який підготував і направив у Верховну раду України законопроект, що в ньому дано юридичні, політичні і економічні обґрунтування багатьох питань, пов'язаних з відновленням усіх прав депортованих народів.

Євген ГОЛИБАРД

Руїни Куфут-Кале

СПОКУТУВАТИ ЗЛОЧИН

18 травня — дату виселення з півострова майже 183,2 тисячі кримських татар — відзначають на державному рівні з 1993 року, як День пам'яті жертв депортації. Нині шириться підготовка до 60-річчя цієї трагічної події. Меджліс вимагає від влади виділити кримським татарам безвідсоткові довгострокові кредити на будівництво житла та виділити земельні ділянки на Південному березі Криму.

Є потреба визначення статусу кримськотатарської мови в автономії поряд із державною, адекватного представництва кримських татар в органах кримської влади та місцевого самоврядування, відновлення історичної топоніміки в Криму. Меджліс вимагає від органів державної влади виділити кошти на реконструкцію Ханського палацу в комплексі "Зинджирли медресе" у Бахчисараї, Юсуповської мечеті в селищі Соколине, архітектурного ансамблю "Текіє дервішів" і "Хан-Джамі" в Євпаторії, мечеті "Джума-Джамі" в Керчі та ряду інших. Безпосередньо до 60-ї річниці депортації кримських

татар меджліс пропонує уряду автономії вирішити питання щодо виділення землі для будівництва соборної мечеті в сімферопольському парку "Салгирка", коштів на відновлення культового місця "Салгир-баба" в Сімферополі, історичних пам'яток "Дюрбе" та "Азизлер" у Бахчисараї. Міністерству фінансів України пропонується виділити кошти на будівництво меморіалів жертв геноциду кримськотатарського народу в Сімферополі й Севастополі.

Планом заходів також передбачається розширення каналів з кримськотатарською мовою на державному радіо й телебаченні та вихід у світ ще однієї громадсько-політичної газети. Крім того, меджліс пропонує провести в березні цього року засідання Ради представників кримськотатарського народу при Президентові України за участю Глави держави. Безпосередньо в дні 60-річчя депортації планується проведення вечора-реквієму в Національному оперному театрі України, "круглого столу" в Києві, траурних мітингів та засідань у містах і райцентрах півострова, виставок, зустрічей, прес-конференцій.

ІНЦИДЕНТ

бельного пістолета. Тоді мітингуючі перемістилися до іншого входу в приміщення і розбили там кілька вікон.

Щоб не допустити масових заворушень, сюди було стягнуто значні сили внутрішніх військ. У міліції дії татар розцінили як спробу тиску на слідство і заявили, що арешт підозрюваного проходив у рамках закону. Після переговорів депутатів міської ради і членів меджлісу, збуджені люди від приміщення міліції відійшли аж увечері, але попередили, що 4 лютого в Судаку відбудеться мітинг протесту кримських татар, на якому планується вимагати... відставки усього міськвиконкому. Хоча І. Салієва звільнили з-під варті з підпискою про невізід, звинувачення з нього не зняли і слідство триває.

ПРАВО НА ЗЕМЛЮ

У Судакському районі вже місяць триває протистояння з приводу самозахоплення землі, організоване активістами меджлісу на території заповідного мису Меганом. Інцидент відбувся відразу після припинення підрозділом "Беркута" неподалік — у селі Веселе — масових бійок, що загрожували вилитися в етнічний конфлікт. На зібранні 600 громадян Веселого, в якому взяли участь заступник голови Верховної Ради Криму Василь Кисельов і міський голова Судака Леонід Шрепф, висловилися за компромісне вирішення непорозуміння, потребу не загнати їх у ранг міжетнічних, створити інтернаціональне громадське формування сприяння міліції в охороні порядку, яке стане гарантією спокою в "селищі бійок".

...Цього разу захоплено чималий шмат прибережної зони у півсортні метрів від краших пляжів регіону. Меджлісівці поставили два вагончики і встановили цілодобове чергування. За інформацією місцевої влади, вже сформовано список претендентів на захоплену землю з понад 360 чоловік. Як і в попередніх південнобережних самозахопленнях, у нинішній акції беруть участь переважно кримські татари — жителі степових районів півострова.

Усі заяви надходять у Сонячно-долинську райраду, хоча вона зем-

ВІЙНА ЗА ГЕКТАРИ

лею природно-кліматичного заповідника Меганом не розпоряджається. Відмову місцевої влади задовольнити зазіхання самозахопників землі вони трактують як знехтування проблем репатріантів владними органами.

Мешканці Сонячної долини та Багатівки, обурені діями самопроголошених землекористувачів, написали лист, адресований керівникам головних гілок влади країни й півострова, з проханням якнайшвидше відновити порядок і забезпечити рівність усіх перед законом. "Інакше ми будемо вимушені організувати народне протистояння", — зазначено в документі з понад трьома сотнями підписів.

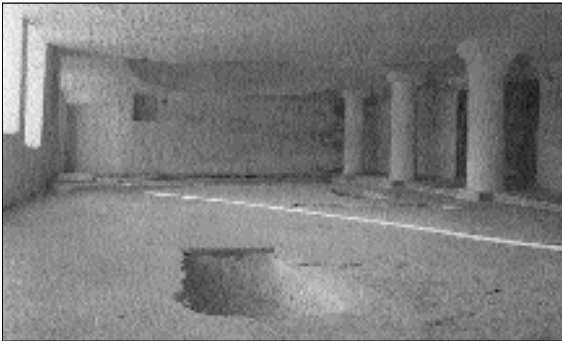
Характерно, що черговий земельний інцидент розгорівся якраз під час перевірки стану охорони і використання земель в автономії членами комісії, очолюваної секретарем Ради національної безпеки та оборони України Володимиром Радченко.

Як відзначив під час наради з членами комісії в уряді півострова прем'єр-міністр Криму Сергій Куницин, земля Південнобережжя стала одним із найдорожчих товарів, її комерціалізація і відставання законодавства від цих процесів є голов-

ними причинами зловживань у сфері землекористування. Повернути цей процес у законодавче русло повинен комплекс заходів, серед яких — встановлення чітких кордонів населених пунктів і розмежування рекреаційних і заповідних територій. Для його завершення, заданими урядом автономії, необхідно майже 33 млн. грн. на інвентаризацію земель і 6 млн. грн. — на встановлення кордонів природно-заповідного фонду й рекреаційного комплексу.

Між тим, масове прагнення за будь-яку ціну "отаборитися" на Південнобережжі виявило ще одну тенденцію: запустіння земель степових регіонів Криму. Тут після конфліктів і пристрастей переділу ґрунтів та майна мова йде вже не про виділення, а про відмову від землі. Лише за минулий рік комісія з наділення земельними ділянками розглянула понад 10 тисяч таких заяв.

Так само масово люди подають прохання про перехід разом із паєм з одного господарства в інше, де справи, (а відповідно, й розрахунки за оренду земельних паїв) краді. Наступного року земля офіційно стає товаром. А в Криму лише 26,7 % селян отримали право на володіння нею. Схоже, головні земельні пристрасті ще попереду.

Колись це були святині кримських татар

ДЛЯ КОНФЛІКТІВ НЕМАЄ ПІДСТАВ?

"Національна розмаїтість Криму відкриває воістину необмежені можливості для процвітання представників усіх 130 національностей і народностей, що живуть на півострові", — наголосив під час зустрічей у Сімферополі з активістами республіканських етнокультурних об'єднань голова Держкомітету України у справах національностей та міграції Геннадій Москаль.

Крим — це єдине адміністративно-територіальне утворення в Україні, де в силу історичних обставин у складі населення не домінують представники титульної нації, — підкреслив він. І зауважив: більшу частину населення автономії складають росіяни — 58,5 % від загальної кількості кримчан. Етнічні українці — 24,4 %. Чисельність кримських татар у результаті масового повернення на півострів досягла 12 %. На

представників інших етнічних груп, зафіксованих тут, припадає 5 % кримського населення.

На прес-конференції Г. Москаль відзначив, що, оскільки нині відбувається лише початковий етап консолідації кримських етносів, не слід робити поспішних висновків та нагнітати пристрасті там, де їх немає. Адже, за оцінками спеціалістів Ради Європи і Верховного комісаріату ОБСЄ, Україна і Крим вважаються зразком для інших країн у вмінні зберігати мир і злагоду між народами. За 13 років незалежності нашої держави не виникало жодних підстав для міжнаціональних і міжетнічних конфліктів. Ідеться не про суперечки, що з'являються на побутовому ґрунті, мітинги, пікети. Подібне відбувається і в Києві біля стін Верховної Ради України, й за кордоном. Та чи можна розцінювати такі дії як міжнаціональні розходжен-

ОФІЦІОЗ

ня? Звісно, ні. Тому попросив журналістів бути особливо уваженими у своїх оцінках. До того ж, схожа за строкатістю етнотомографічна картина характерна і для Закарпаття, Одеської, Чернівецької, Донецької областей. І, як свідчить життя, тут менше за все виникає проблем у сфері міжнаціональних стосунків.

Глава Держкомітету також повідомив, що його приїзд у Крим пов'язаний із вирішенням кількох нагальних питань, зокрема з підготовкою цьогорічних пам'ятних дат: 60-річчя депортації кримських татар (18 травня) і 60-ліття переселення українців із Польщі в Україну та поляків з України в Польщу (9 вересня). Потрібно, щоб ці трагічні сторінки нашої історії не були забуті ніколи, зауважив Г. Москаль.

НОВАЦІЇ

розпорядженням прем'єр-міністра Криму Сергія Куницина. Її голова Геннадій Бабенко очолив робочу групу, яка розробила державну програму захисту і зміцнення Тузлі. Він повідомив, що загальна вартість проекту включно з судноплавним каналом і дотриманням усіх вимог екології, — близько 90 млн. грн. На захист острова та будівництво у Керченській протоці судноплавного каналу Кабмін виділив 2,8 млн. грн. Як судноплавне підприємство, його вже зареєстрували у всіх міжнародних інстанціях. Щойно завершено поглиблення каналу до 5 метрів і розширення до 80 метрів між Тузлою і дамбаю.

● Матеріали сторінки надіслав наш спеціальний кореспондент в Криму **Віктор ХОМЕНКО**

3 МЕЧЕТІ — НА ШТУРМ

міськвідділу міліції після намазу на честь відзначення Курбан-байраму пішли близько 200 мусульман Судака.

Так вони висловили незгоду з рішенням правоохоронців напередодні свята затримати на 3 доби їх співвітчизника Ісмета Салієва після того, як 4 місяці тому він — чемпіон світу 2000 року з греко-римської боротьби серед ветеранів — брав участь у побутовій бійці в Сонячній долині, де працював тренером і жорстоко побив свого колегу Володимира Махнакова. Спробу пікетників прорвати через ворота ізолятора тимчасового утримання його начальника довелося зупинити пострілом у повітря з та-

КОЗАКИ, ПОСЛАНЦІ ВІД ПРЕЗИДЕНТІВ І ВІТЕР У ВЕРХОВНІЙ РАДІ

АНТИСВЯТО

Переяслав-Хмельницький періодично стає меккою науковців, політиків і звичайних туристів. Приваблюють стародавня історія та її легендарні постаті, сучасні міфи, музеї та кумири. Адже з містом пов'язані не лише гетьман Іван Мазепа (спонсорував будівництво Вознесенського собору, подарував інавгураційне сьогодні Пересопницьке Євангеліє, 1702 року відкрив духовне училище грамоти...), єпископ Арсеній Берло (заснував у монастирі Переяславський колегіум), викладач і євангеліст Григорій Сковорода, талановитий лікар Іван Тимківський і лінгвіст, фольклорист Павло Житецький (обидва — випускники колегіуму), — сьогодні місцевий педагогічний університет пишається своїми випускниками і чемпіонами братами Кличками. Навіть погруддя Володимира вже красується біля університетської ідальні, і його практично кожен “непродвинутий” плутає із Григорієм Сковородою.

Саме в Переяслав-Хмельницькому державному педуніверситеті імені Григорія Сковороди відбулася 3 лютого міжнародна наукова конференція “Переяславська рада 1654 року: історичне значення та політичні наслідки”.

ром Толочком, Валерієм Смолієм, Петром Троньком та іншими — відзначення цієї події. І так сталося, що історик Володимир Литвин обіймав посаду глави Адміністрації Президента, і цей указ відбувся”. На цьому, втім, політика закінчилася.

Валерій СМОЛІЙ, директор Інституту історії України НАН України:

Отакі вони, діти Переяславської ради

“Ця конференція увінчує серію круглих столів, конференцій і форумів, які ми проводили в другій половині 2003-го і на початку 2004-го років... Українські вчені історики рішуче відмовляються від постулатів та ідеологій тез “про 300-ліття возз’єднання України з Росією”, складених ЦК КПРС у 1954 році. Водночас в оцінці подій визвольної війни і Переяславської ради українська історіографія не стала на однозначне і прямоліній-

не повернення до засад нашої історіографії кінця XIX — початку XX століття. Накопичені нові фактичні матеріали, нова джерельна база, ми інтегруємося у європейський історіографічний процес. Більшість учених єдині в тому, що характер та спрямування подій визвольної війни в середині XVII століття у кінцевій пер-

контактів. Стосунки України і Росії після Переяславської ради співставляються з відносинами Речі Посполитої у XIV—XVI століттях з її васалами, як от із Молдовою. Сюзерен мав узяти васала під захист і охороняти його територію, а васал мав зберегти вірність сюзерену, надаючи допомогу у випадку війни. Сюзерен не мав права втручатися у внутрішні справи політичного утворення васала, окрім, коли виникає конфлікт між васалом і його підданими... Стосунки між царем Олексієм Михайловичем і українським суспільством відрізнялися від сюзерено-васальних стосунків. Після Переяславської ради автономія Українського гетьманства виявилася набагато обмеженою...”

Тарас ЧУХЛІБ, директор науково-дослідного інституту козацтва: “Міжнародні та внутрішньополітичні події після 1654 року переконливо засвідчили недотримання Московією взятих на себе зобов’язань протектора над козацькою Україною. У 1654 році вона підписує Віленський трактат із найбільшим на той час ворогом України — Річчю Посполитою. У 1659 році російськими урядовцями були сфальшовані статті Богдана Хмельницького 1654 року. У 1665 році, згідно із так званими московськими статтями, лівобережна частина гетьманату мала перетворитися на станову автономію. У 1667 році Росія укладає Андрусівське перемир’я із Польщею, яке мало антиукраїнську спрямованість. Укладення “Вічного миру” в 1686 році остаточно завершило розподіл Української держави між Московією і Варшавою.

У свою чергу, Український гетьманат теж не дотримувався обов’язків васальної держави: українсько-російська війна 1658—1659 рр. за участю Івана Виговського, Галяцький трактат із Польщею 1658 року, боротьба із московськими військами гетьманів Юрія Хмельницького, Павла Тетері, Петра Дорошенка у 60-х — першій половині 70-х рр. XVII ст., антиросійське повстання Лівобережжя на чолі з Іваном Брюховецьким у 1668 році тощо. “Вічний мир” 1686 року засвідчував остаточний крах українсько-московських домовленостей не лише 1654-го, але й 1659-го років, 1663-го, 1665-го, 1672-го та 1674 років, які передбачали існування єдиної козацької держави під скіпетром російського монарха...”

Екзотикою і водночас окремими політичними течіями конференції стали козаки (до 20 осіб) Війська запорозького низового на чолі з отаманом Олександром Панченком і десяток реєстрових козаків із гетьманом Анатолієм Шевченком. Донецькі поважні й огрядні козаки-генерали у зелених мундирах після виступу гетьмана-ректора Інституту штучного інтелекту — “у нас 30 тисяч членів, але сотисячного війська Хмельницького ми не збираємося перевищувати; офіцери, звільнені у запас, будуть нашими козаками і резервом ЗСУ; такі конференції будуть робити все, щоб об’єднати наші народи...” — відразу ж змінили місце дислокації. Натомість “запорожці” у чорних галіфе та кітелях, із папахою (яку більшість навіть при споживанні їжі не знімали), португесію і купою орденів (чимось нагадували денікінців 20-х рр. XX-го століття), усе ж одбули до переможного кінця з горілкою, вином та іншими делікатесами. Вони потішили публіку історіями про свої подорожі на Кубань у 1993 році (коли “співучих хохлів” не заохотили виганяти із застілля за участю віцепрем’єрів Шахрая і Шумейка), а також своїми танцями під дуже патріотичну пісню: “Господа офицеры, ваше сердце под прицелом, за Россию, за свободу до конца...”

Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

Валерій СМОЛІЙ: “Одне з найбільш суперечливих питань, крім того, — рівень етнополітичної свідомості нашого народу в XVII столітті. Кажуть, що цей народ як нація формується лише на теренах Гетьманщини. Як же бути із Правобережною Україною? Це не менше 80 % території України. Не хочу також обмежувати верхню рамку війни 1657 роком, тобто смертю Хмельницького. Пропонував би обмежувати ці події серединою 70-х років XVII століття, тобто гетьманством Петра Дорошенка. Бо, обмежуючись Переяславським актом, знову підходимо до міфу “возз’єднання”... Є одна праця, видана в Москві в 1999 році. Що не читаєш — міф і бажання спотворити хід подій. Починаючи від хронології, закінчуючи змістом... Щодо “представницькості” Ради — було 44 особи, котрі присягнули, 33 козаки, двадцять троє переяславських міщан, старшина, всього — більше 200 осіб. Ось вам “велике множество всяких чинов и людей”, як пише Бутурлін у Москву...” Резюмував, що не слід ані сакралізувати Переяславську раду, ані демонізувати її, приписуючи подальші політичні невдачі.

Ярослав ДАШКЕВИЧ, у свою чергу, сказав: “Не треба боятися сказати, що цар Олексій перехитрив Хмельницького. Бо відмова його уповноваженого присягати виринула в останні хвилини. Він також не вбачав у гетьмані рівноцінного партнера, а лише бачив “холопа”. Міфи породила козацька

НАЙБІЛЬША ЗАГАДКА — ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

У рамках проекту “Елітарна світлиця” за участю Українського міжнародного комітету з питань науки та культури при НАН України в столичному Будинку вчителя відбулися читання “Переяславська рада — факти та домисли”. Прикметно, що програма, зібравши численну аудиторію, інтригувала участю відомого й авторитетного директора Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського Ярослава ДАШКЕВИЧА й директора Інституту історії України НАН України Валерія СМОЛІЯ. І доповіді цих науковців не розчарували. Систематичність, нові джерельні пошуки і методології, абсолютна незаангажованість будь-якою політичною кон’юктурою.

белетристика та “Історія Русів”. І сучасні історики їх підхопили — навіть із патріотичних позицій. Московська сторона диктувала умови, наша — виконувала, як це нам не прикро. З іншого боку, не присягла значна частина полковників і навіть син Хмельницького Юрій, як і духівництво. Інші присягали під фальшивими прізвищами. І московська сторона, цар не присягали не тому, що такі погані, а тому, що це не була рівноправна міждержавна угода, а одностороння присяга на підданство. Цар, у свою чергу, як і польський король, підтверджував привілеї українських

станів (жалувані грамоти)... Сьогодні відомо, що в тому ж січні 1654 року, коли відбувалася Переяславська рада, цар послав у Крим делегацію, щоб підготувати ґрунт для поділу України між Московією і ханством... Але є найбільша загадка того часу. Чому Україна не була проголошена державою де-юре? Чому гетьман не проголосив незалежності, маючи в руках усі потрібні дані: територію, звільнену зброєю від чужої окупації; її населення, послухне йому; військову силу; фіскальну систему (був і задум ввести власні гроші); юридичні права (неправда, що не було легі-

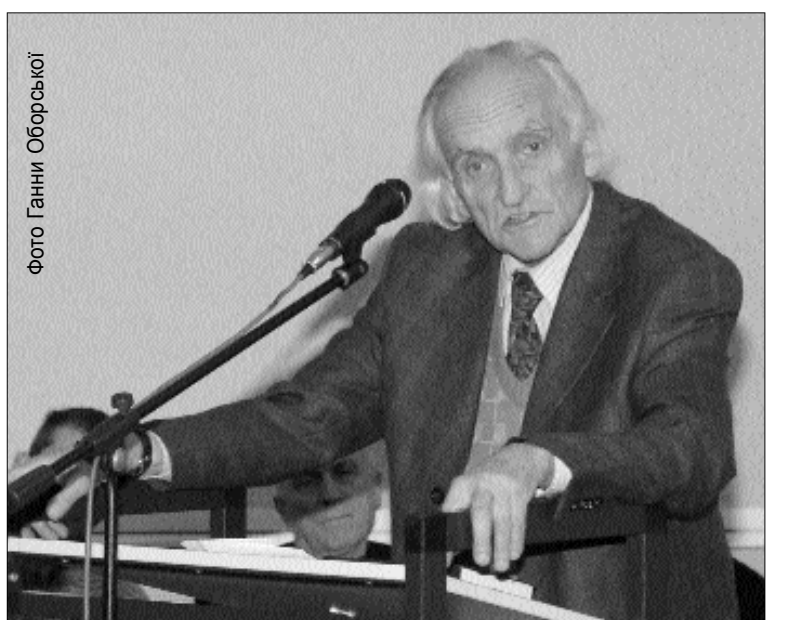

Фото Ганни Оборської

Ярослав Дашкевич: “Претензії “Другого Єрусалима” Україна не реалізувала, зате Москва стала “Третім Римом”

тимності й визнання інших володарів — теоретики держави того часу чітко вказували, що хто силою здобуде територію, має всі права на владу). Тим паче Хмельницький мав аристократичне походження і не був узурпатором влади. Він мав дипломатичне, політичне визнання інших держав. Міг розраховувати на церковне благословення... Де хто заявляє, що народ не був готовий до незалежності. Це — неправда. Ще 1646 року маємо свід-

чення львівського міщанського середовища, коли відверто проголошували: “Скоро матимем свого руського короля”... Ми тїшимо себе тим, що пишемо “державу Богдана Хмельницького”, але це не була держава. Гетьман, програвивши найсприятливіший для проголошення держави момент у 1648—1650 рр., залишався й надалі ватажком “ребелії”.

О. С.

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Початок
у числах 39–52 за 2003 р.,
числах 2–6 за 2004 р.

Офірувач	Сума, грн.
“Комітет Свободи”, Яремчук І., м. Львів	110,00
11-А кл. ЗОШ № 2, м. Кагарлик	10,00
Бараш І.В., м. Красноперекопськ	106,00
Борсук Катерина, с. Розводів, Львівської обл.	10,00
Бреславська О. С., м. Львів	25,00
Бурлаченко В. С., м. Миколаїв	5,00
Гаврюченко І. Н., Костянтинівка Донецької обл.	20,00
Галяс Я. В., м. Ланівці Тернопільської обл.	10,00
Гвіздець, Івано-Франківська обл.	208,00
Головацький Є. І., м. Львів	50,00
Горічок Б. О., м. Чернівці	10,00
Горічок М. М., м. Чернівці	10,00
Громадське товариство “Холмщина”, Волинська обл.	219,00

Гуманітарний факультет НаУ “Острозька академія”, м. Острог	153,00
Дацюк В. Л., смт. Миропіль Житомирської обл.	20,00
Дацюк Л. П., смт. Миропіль Житомирської обл.	20,00
Дембіцький Роман, м. Львів	100,00
Дикун М., м. Львів	50,00
Домантівська ЗОШ Золотоніського р-ну Черкаської обл.	287,00
Загнітко А. П., м. Донецьк	200,00
Зарічанська О. І., м. Львів	27,00
Захарова О. М., м. Донецьк	10,00
ЗОШ І-ІІ ст., с. Іванківці Тернопільської обл.	19,00
ЗОШ № 8, м. Чернівці	120,00
ЗОШ № 33, 7-Б клас, м. Чернівці (через Блажчук О. Г.)	30,00
Камінська Л. Г., м. Козятин Вінницької обл.	10,00
Киселівська ЗОШ, с. Киселів Чернівецької обл.	151,00
Коломийський РЕМСКО	140,00
Конотопська школа Городнянського р-ну Чернівецької обл.	31,00
Кохан М. Ф., м. Львів	50,00
Лавиш П. Є., м. Запоріжжя	10,00
Макишинська ЗОШ (через Гришай В. Ф.)	40,00

Мельниченко О. М. і дочка Олена, с. Григорівка Київської обл.	5,00
Назарчук Л. Б., м. Львів	10,00
Наливайко М. М., с. Лозуватка Дніпропетровської обл.	20,00
Носа М. І., смт. Дубове Закарпатської обл.	10,00
Огородна М. К., м. Кременець Тернопільської обл.	10,00
Павлів Б. Д. і Масюк Н. Д., м. Вишгород Київської обл.	10,00
Пашко М. І., м. Івано-Франківськ	20,00
Подорожний М. К., м. Дніпропетровськ	70,00
Пологовий будинок м. Коломия	274,00
Пономаренко Г. А., м. Донецьк	20,00
Пономарьова Л. Л., с. Ківшарівка Харківської обл.	20,00
ПП “Дизель” м. Харків	2500,00
Прийдун Б. І., м. Тернопіль	60,00
Прокопенко І. М., м. Дніпропетровськ	50,00
Райвідділ культури, м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	135,00
Ребенюк О. О., м. Запоріжжя	21,00
Резниченко В. В., м. Харків	20,00
Рябокін В. П., смт. Комсомольське Харківської обл.	50,00
Свириденко В. П., м. Полтава	100,00
Синьківська СШ (через Костюк Г.), м. Буськ	94,00

Сорока Поліна, м. Львів	5,00
Станція швидкої медичної допомоги (через Борович Л. І.), м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	70,00
Струцюк А. С., м. Дніпропетровськ	25,00
СШ с. Плав’я-Принівка Львівської обл.	61,00
СШ с. Слобідка Івано-Франківської обл.	33,00
СШ с. Чернятин Івано-Франківської обл.	138,00
Тарас, Андрій, Роман, Зенон Шандрович та їхні сім’ї, с. Ланівка Львівської обл.	60,00
Темерева І. Ю., м. Шишаки Полтавської обл.	15,00
Топчій Л. М., с. Григорівка Київської обл.	5,00
Учні 4-А класу СШ № 3, м. Бережани Тернопільської обл.	54,00
Учні 5 і 6 класу, с. Костирка Херсонської обл.	17,00
ч/з Бабаніна О. С., м. Київ	25,00
ч/з Бабаніна С. О., м. Київ	25,00
ч/з Рибак, М. Жовква Львівської обл.	200,00
ч/з Стефанюк Л. В., м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	74,15
Яновська Л. М., м. Львів	10,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 241 192 грн. 25 коп.

“Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!”

Т. Г. Шевченко

Звернення

до людей усього світу,
хто шанує геній Кобзаря,
хто хоче бачити Україну сильною,
заможною, згуртованою державою

Виконуючи духовну настанову Великого Поета, Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т.Г. Шевченка у серпні 2003 року виступило з ініціативою спорудження на добровільні пожертви храму Кобзаря біля Чернечої гори в Каневі.

Тарасова церква має стати символом єднання не лише українців усього світу, а й усіх людей доброї волі, кому небайдужа доля України, хто бачить її відродження в згуртованості народу, у відновленні й плеканні його могутнього духовного потенціалу, який стане міцним стрижнем для економічного розквіту нашої держави.

Всім миром ми зведемо Кобзареву церкву, яка засвідчить, що Бог і Україна — єдині.

Реквізити для добровільних пожертв:

Міжнародний благодійний фонд
“Українська родина”
р/р № 26045200145101
В Подільській філії АКБ “Київ”
МФО 320401, ЗКПО 21709106
“Добровільні пожертви на Тарасову церкву”

Прізвища жертводавців друкуються в кожному числі тижневика “Слово Просвіти”, а також будуть увічнінені на скрижалях Тарасового храму.

Оргкомітет зі спорудження Тарасової церкви:

МБФ „Українська родина”: Вул. І. Кудрі, 13/2, м. Київ, 01042. Тел. 250-96-58
e-mail: ukr_rodyna@ukr.net

„Слово Просвіти”: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001. Тел./факс 228-01-30
e-mail: slovo_prosvity@ukr.net <http://slovo.prosvita.com.ua>
Передплатний індекс 30617

ГОЛОВИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені Т. ШЕВЧЕНКА,
НАРОДНОМУ ДЕПУТАТУ
УКРАЇНИ, ЧЛЕНУ РАДИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ОБ’ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ (ВОВ)
МОВЧАНУ П. М.

Вельмишановний Павле Михайловичу!

У Секретаріаті ВОВ уважно прочитано та обговорено Ваше інтерв’ю в тижневику “Слово Просвіти” (ч. 4, 12–28.01.04 р.) — “Є вічна, неперехідна цінність — Шевченко”.

ВОВ підставить своє плече до здійснення Вашої ініціативи. Персональний склад Секретаріату вже вніс свій скромний внесок на рахунок будівництва Кобзареві церкви та звернувся з пропозицією до керівництва всіх обласних відділень здійснити теж саме.

Крім того, обласні відділення зорієнтовані на організацію проведення урочистостей, присвячених 190-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка.

Таким чином, ветерани-патріоти співпрацювали та будуть плідно співпрацювати з просвітними в інтересах розбудови української України.

Список осіб, що внесли пожертву на будівництво Кобзареві церкви додаємо.

Гуменюк Володимир Олександрович, перший заступник голови ВОВ, голова Секретаріату ВОВ	10,00
Гаврилюк Олексій Юхимович, член Ради ВОВ, заст. голови Секретаріату	10,00
Лісодід Ігор Вадимович, член Ради ВОВ, голова Секретаріату Спілки офіцерів України	10,00
Зозуля Микола Дмитрович, член Ради ВОВ, голова Київського міського відділення ВОВ	10,00
Самотуга Пелагея Григорівна, член Ради ВОВ, заст. голови Київського міського відділення ВОВ	10,00
Пшеничний Григорій Тимофійович, головний спеціаліст Секретаріату ВОВ	10,00
Гуц Яків Стратонович, старший бухгалтер-фінансист Секретаріату ВОВ	10,00
Зозуля Марія Дмитрівна, зав. канцелярії Секретаріату ВОВ	10,00
Всього	80,00

В. ГУМЕНЮК,
перший заступник голови ВОВ,
голова Секретаріату

— Хто Ви, пані Алло, — та, кого діти України знають та люблять. — Вас і Ваших героїв, що розповідають їм казочки на ніч?

— Колись закінчила музичне училище ім. Глієра, а вже після — консерваторію. Як композитор. Призначення отримала туди, де й зараз працюю. Перший державний канал телебачення став для мене і першим журналістським класом. Я була музичним редактором редакції, якою керувала Наталя Околот. І коли народилася донечка, я почала писати дитячі пісні та показувала їх у редакції. Перша моя пісня була написана для дитячої передачі «Варіант». Потім — пісня-заставка для дитячої казки «Сонко-Дрімко». Далі — для мультфільму «Відгадай, відгадай». Це вже була робота на замовлення. Перший мій альбом вийшов у вісімдесят дев'ятому році в Москві. Продали його в Україні дуже великим тиражем. А в дев'яносто шостому світ почув «Слухай казку». Зовсім нещодавно з'явилася друга касета «Дитячі пісні Алли Мігай». У мене багато пісень, бо я працюю у «Вечірній казці», і хочеш — не хочеш, а треба писати, щоб передача була цікавіша. Той факт, що двадцять п'ять років не робляться дитячі українськомовні мультики, спонукає мене до такої повсякденної праці, аби заповнити цей вакуум. Тому замість мультику я пишу або казочку, або пісеньку. От і набралось вже сто сімдесят казок, кожна з яких — невеличкий мюзикл. Усі мої герої співають свої пісні, і дітки пишуть, що сприймають ці казки дуже активно, тобто, копіюють моїх героїв. Я дуже люблю читати дитячі листи. Вони для мене — джерело натхнення і стимул до праці. Діти зараз — напорчуд творчі. Такого покоління ще не було. Вони пишуть вірші, пишуть казки, а нещодавно мені прислали ще й ноти до пісні. Таких листів я ніколи не залишаю поза увагою і завжди використовую їх у передачах, називаючи ім'я кожної дитини. І висновки, які зробила, — на користь сільських дітей. Вони більш духовні та творчі. Вишивають, пишуть, читають більше, ніж «комп'ютерні» міські. Я виходжу шосуботи й неділі в ефір Першого каналу, і вони мене чекають, а це — дуже відповідально. За статистикою, я маю п'ятнадцять мільйонів глядачів. Діти дивляться передачу не самі, а з батьками, братиками, сестричками та друзями. Обговорюють і пишуть мені так багато, що я іноді відчуваю себе королевою дитячого царства. Я винайшла національного героя, винайшла персонажів, іменами яких зараз називають корів, собак, котів, тобто улюблених тварин. Мої Слоник Буна та Левик Чуна — зараз у моді. Я багато гастролую і знаю, що діти чекають цих героїв разом зі мною. Тьютю Аллу без Чуни та Буні вже не сприймають.

— Ви ще й журналістську освіту маєте?

— Журналістську освіту здобула в Московському університеті. А вже

Новорічне казкове дійство, що відбулося в Київському національному університеті цивільної авіації

«СОНКО-ДРІМКО», або ФОРМУЛА УСПІХУ АЛЛИ МІГАЙ

Сьогодні наша гостя — жінка, особистість, митець та щаслива мати, теща і дружина, про яку хочеться розповісти всім тим, хто щиро любить дітей, а тому добре пам'ятає і її обличчя. Це популярна телеведуча, композиторка, актриса та режисер передачі «Вечірня казка» Алла Мігай.

в Москві, бо тоді там це зрозуміти було легше.

— Ви постійно працюєте з дитячим колективом «Зернятко», та й усі інші Ваші партнери постійні. Чи це так?

— Однозначно. Я за гороскопом — Овен і Коза. Перший зодіакальний знак — це мій характер, бо я вже двадцять п'ять років працюю на одному й тому ж каналі, у мене один чоловік і одна донечка, яку я нещодавно видала заміж. Тож відтепер я — теща і виховую свого зятя, бо вважаю, що доньку не так як треба виховала.

— Як це так?

— Моя донька якось сама по собі розвивалася і зараз захопилася вивченням японської мови. Я нічого не маю проти, але ця «японізація свідомості» поглинула її. Мені це й подобається, і тривожить. То я на зятя перевела свої педагогічні потуги. Ми з ним дружимо, хоча він учитися в автодорожному університеті. Хочеться, щоб у моєї доні був такий, як і в мене, чоловік. Ми ще й досі з чоловіком любимо одне одного. Це мій найкращий друг і порадник в усьому. Він економіст, але дуже чутливий до мистецтва. Ми ходимо до філармонії, оперного театру, досі дивимося кіно на широкому екрані, дивимося всі дитячі мультики та фільми. І завжди маємо порозуміння у смаках. Так воно було і є в нашій сім'ї. От тому я ще й у творчому виборі завжди постійна. Я завжди все, за що не беруся, доводжу до кінця. А від Кози мене Бог наділив артистизмом та всім, чого я досягла. Можливо, й усі мої здобутки від того, що я — людина мистецтва. Ніколи нічим іншим серйозно не займалася, а покладалася тільки на свою інтуїцію та силу мистецтва. І вже виходить, що все своє життя присвятила дітям. Іноді, коли у великих

ОСОБИСТІСТЬ

міста набиваються повні зали моїх шанувальників, які приводять із собою батьків, я відчуваю себе Аллою Пугачовою. (Сміється). А ще я знаю, що мої касети (аудіо й відео) мають шалений попит. Глядачі просять іще, і я вже маю матеріал на новий альбом, який скоро запишу. Просто на все не вистачає часу. Новорічні свята були такими гарячими! Як режисер, я поставила вистави, у яких брали участь Ніна Матвієнко, Ніла Крюкова та інші знамениті артисти, які залюбки погодились працювати в моїх виставах для дітей.

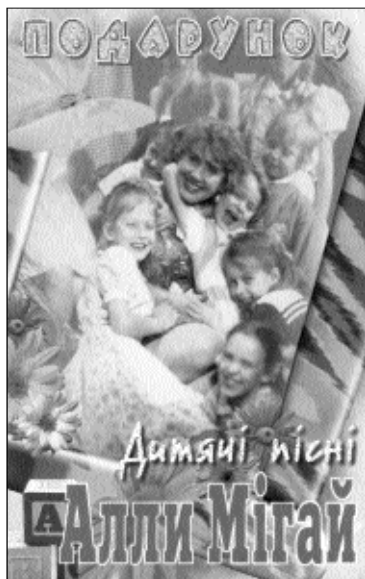
— Тож як можна окреслити формулу успіху Алли Мігай?

— Ось іще такою інформацією. Минулорічна осінь для мене була дуже гастрольною. Я побувала в Донецьку, Горлівці, Севастополі та інших обласних і районних центрах Центральної та Східної України і повернулася з впевненістю у своїх силах та правильному виборі творчої долі! Чому про це веду, — я зрозуміла і практично впевнилася в тому, що мою українську казку та пісню в цих регіонах також чекають. Дітки, які не говорять українською мовою, знають, люблять і співають мої пісні. Були навіть випадки: адміністрація міста не давала мені великих залів для виступів, але коли в малих приміщеннях збиралося людей стільки, що натовпи стояли на вулиці, то вже наступного разу пропонувалися більші або кращі, і я мала в них шалений успіх. Ще цікаво, що в кожному місті є педагогічні вузи, і там я також дуже бажана, бо майбутні вчителі, це — вчорашні мої глядачі... Ось Вам і формула мого успіху.

Розмову вела
Леся САМІЛЕНКО

З тітонькою Аллою добре співається всім. Вона знаходить спільну мову з дітьми, і з казковими персонажами

ТОПОНІМІКА

СТАРОГО РЕЖИМУ НЕМАЄ, А СИМВОЛИ СТОЯТЬ

Патріотично налаштованою громадськістю Лубен, що на Полтавщині, неодноразово порушувалося питання перед місцевою владою щодо ліквідації символів тоталітарної держави. Адже й до сьогодні, як і в більшості населених пунктів України, центральні майдани та сквери “прикрашають” Іллічі, Дзержинські, Кірови та інші скульптурні зображення колишніх провідників “розуму, честі, совісті”.

До цього часу в центрі Лубен бовваніє велична статуя вождя пролетарів, а два роки тому в спішному порядку було реставроване погруддя Кірова (Кострікова), після загального убивства якого по Україні прокотилася чергова хвиля репресій. Як, мабуть, ніде, у Лубнах височать два пам’ятники Чапаєву, на різних будівлях знаходяться меморіальні дошки в пам’ять тих, хто насаджував советську владу в Україні на початку минулого століття.

Декілька років тому невідомими особами було “демонтовано” погруддя Шліхтера, пам’ятник якому стояв перед однією з міських шкіл, до слова сказати, на місці поховання солдатів фашистської Німеччини. Та й до цього часу залишається постамент із відповідним написом, до якого з початком навчального року діти вимушені покладати живі квіти. Тож і виникає закономірне запитання: на яких цінностях виховуємо молоде покоління нашої держави? Невже до цього часу в мізках місцевої комуністичної влади продовжується розгорнуте будівництво комунізму?

Разом із тим, ідучи назустріч 190-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, відбулося б належним чином увічнити пам’ять Кобзаря, який протягом життя щонайменше тричі побував у Лубнах. Миська “Просвіта” кілька разів зверталася до керівництва Лубен із конкретною пропозицією про встановлення пам’ятника. Для цього навіть домовилися з відомим Львівським скульптором, професором Іваном Самотосом. Не сприйняли! Натомість підшукують проект, що набагато перевищує запропоновану суму. Напевне хочуть мати якийсь власний зиск із цього. До того ж, до складу організаційного комітету підготовки до відзначення Шевченкової дати не ввели жодного представника міської організації “Просвіта” ім. Тараса Шевченка!

Наприкінці минулого року в надії якимось чином врешті змінити ситуацію просвіт’яни, посилаючись на відповідні укази Президента, звернулися до прокуратури з листом. Відповідь від чільного представника, який мав би наглядати за дотриманням законів, а також указів Президента, була — як у пріснопам’ятні советські часи. По суті, звичайнісінька відписка — взірць радянської бюрократії.

У місті за дванадцять років незалежності не повернуто жодної історичної назви вулиці. Як і при тоталітарному режимові, в топоніміці переважають: Леніна, Радянська, Карла Лібкнехта, Постишева, того ж Шліхтера, Дзержинського, Ворошилова, Червоні Казарми та ім подібні. І змінити цю ситуацію на краще практично неможливо: у Лубнах і досі панує комуністична ідеологія.

- Олександр ТАРАСЕНКО, заступник голови міської організації “Просвіти”, м. Лубни

ПЕЧЕРНЕ КОЩУНСТВО

Кожен цивілізований громадянин будь-якої країни, безперечно, знає, що існують державні символи — Герб, Прапор та Гімн, до яких потрібно ставитися з повагою, незалежно від особистих уподобань.

У деяких країнах існують звичаї, скажімо, під час виконання Державного Гімну тримати праву руку біля серця. В особливих випадках — ставати на коліно перед Прапором та цілувати цей символ держави. І тільки невігласи дозволяють собі глузувати над державними святинами.

На превеликий жаль, таких педагогічно занедбаних осіб вистачає і в нашому суспільстві. Прикро те, що своє глумливе ставлення до народних та державних символів вони безкарно демонструють за допомогою радіо та телебачення. Ось лише кілька фактів за останній час, що

викликають обурення.

29 грудня 2003 року о 12-й годині на телеканалі “Інтер” у “Мелорами” виступала горезвісна Верка Сердючка зі своїм “причетом”. Стрибала, як навіжена. І дурним голосом кощунствувала над Державним Гімном України, спотворюючи його перший рядок у своєму “шлягері”:

“Льются песни,
льются вина...
Ще не вмерла
Україна,
Если мы гуляем так”.

І протягом новорічних свят цим низькопробним “шедевром” телебачення пригощало ще неодноразово всю Україну.

До святинь нашого народу належить і постать геніального сина України —Тараса Шевченка. І здавалось би, що ніхто навіть не подумає глузувати над його поетичною спадщиною, а

«ВІДЧІПНЕ» В БІК УКРАЇНЦІВ

Нині на каналі “1+1” показують непросту “мильну оперу” про “Бідну Настю”, в якій царевич має манери, дивно схожі з поведінкою одного із сучасних президентів. Хоча з історії відомо, якою насправді була та імперія, що продала людей, мов собак на торжищі й навіть бояри називалися Івашками, холопами государя.

Але ми того не пам’ятаємо, і добра гра акторів створює ілюзію справедливої великої держави і двірцевих стосунків штибу Людовіка XIV. Обивателі у захопленні від делікатних і драматичних, водночас підступних інтриг російського двора. Він мліє біля телеекрана і вже душевно полюбив Велику Росію всіх часів. Одна маленька деталь — йому заважають дивитися дрібні українськомовні титри, що казна для чого з’явля-

ються на телеекрані. Прочитати неможливо, адже їх розмір, напевно, удвічі менший від лейбла “1+1” і писаний похилим шрифтом. Хто його буде читати?! Тоді навіть вся ця комедія, так зване “відчипне” в бік українців і їхньої мови? Дуже просто — їхні юристи вже матимуть доказ, що канал шанує державний статус мови. Ми ще нічого не вимагаємо, а вони вже готові довести нашу неправоту, мовляв, фільм іде з українськомовним перекладом. Але ж і дурневі зрозуміло, що такий варіант годиться для дублювання з португальської, а не з російської, яку змушений знати кожен український підліток, який змалку привчився до телевізора.

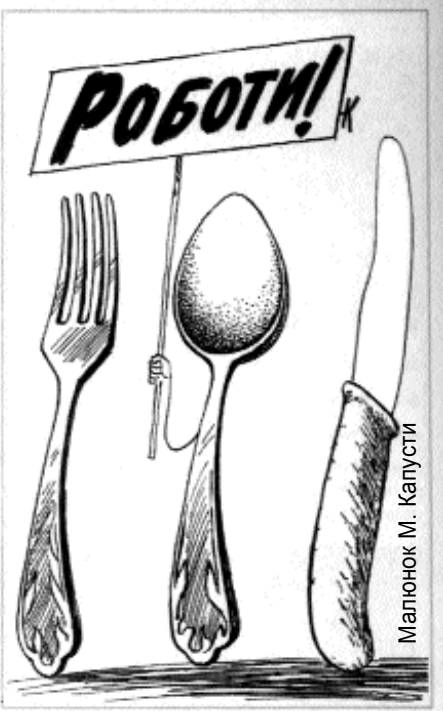
Йому пишуть дрібні українськомовні титри до фільмів, які він чудово розуміє. Отож, справа

ДОСИТЬ РОБИТИ З НАС ДУРНІВ

У ч. 2 за 8—14 січня прочитав чудовий, сповнений болю за сьогоднішній лист Алли Ткач. Хочеться вірити, що повністю виправдається її оптимізм і прийде кінець епохи абсурду і цинізму, в часи якої ми живемо. Під кожним рядком цього листа готовий поставити свій підпис, бо не можна без відчуття глибокого обурення спостерігати за тим, що відбувається в нашій знедоленій державі. Користуючись нагодою, хочу поставити і своє запитання, ну, зовсім не шанованому, і не тільки мною, уряду. Чому народу України після прийняття бюджету 2004 року, ані слова не сказано про те, чи правда, що урядом приховано 6 млрд. гривень? Адже з трибуни Верховної Ради на всю країну депутати вимагали розкрити таємницю зникнення цих грошей. Народ України утримує, забезпечує урядовців більш ніж всім необхідним: теплом, чудовими кабінетами, дорогими авто, виключає необхідність разом зі своїм народом їздити на роботу і з роботи переповненим громадським транспортом, якого, до речі, довгенько доводиться чекати на морозі й під дощем. Народ забезпечує урядовцям безбідне життя зовсім не для того, щоб його обдурювали й вимагали вірити в те, що чорне зовсім не чорне, а біле, як про це каже уряд. Досить робити дурнів із мільйонів власних громадян! Чому цей “народний” уряд так боїться опозиції? Чому

від імені народу, знову ж таки, за народні гроші влаштовує демонстрації проти “Нашої України”? Чому залякують депутатів і примушують їх залишати фракцію “Наша Україна”?

Можна висловити багато “чому”, й без сумніву, всі вони будуть справедливими. А відповідь одна — і Кучма, і Медведчук, і Януко-

вич чудово розуміють, що без обману та брехні вони втратять владу. Тому й не дають опозиції можливості оприлюднити те, що робиться в державі, куди ведуть

ДУХОВНИЙ ЗАНЕПАД

особливо — над “Заповітом”. Та ні — знаходяться “жартівники”. І ось уже 14 січня цього року на радіохвилях “Армянского радио” в “Смехотерапии” лунає “епохальний печерний жарт” аноніма:

“Як умру, то поховайте...”

Біля мене Орбакайте!”

Подумалося: та звідки ж візьметься шанобливе ставлення до святинь у доморошених “жартівників”, коли деякі малоосвічені нардепи у Верховній Раді не тільки відверто демонструють свою неповагу до державної мови, а й неповагу до Державного Гімну, як це можна було бачити на телеекрані 15 січня ц. р., коли під час закриття зірваного засідання 4-ї сесії ВР лунав Гімн, а дехто ходив та перемовлявся з колегами. Прикро і соромно, п а н о в е!

- Віктор ДЗЮБА, м. Одеса

ОЧЕВИДНЕ

не в мові, а в повазі до громадянина. І це при тому, що згадана студія першою почала робити непогане українськомовне дублювання іноземних фільмів.

Якби мій дід якимось дивом воскрес, то спитав би, чи, бува, ми не в Росії. Я не знав би, що йому сказати, хоч, напевно, таємницю знають ті “добрі люди”, які дбають про наш відпочинок перед телевізором. Ми їх розуміємо, адже за це їм платять великі гроші, але навіть мати за дурнів українців, котрим ніби більше немає чого робити, як читати дрібні титри на телеекрані, коли все й так зрозуміло, зрозуміло дуже давно...

- Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

Україну олігархи, заробивши свої мільйони на обмані власного народу. Символічно вже в новому році висловився Янукович: “Багато хорошого зробив український уряд для свого народу в минулому році, але ми намагатимемося ще більше зробити в новому році”. Якщо слово “хорошого” замінити на “поганого”, що відповідає дійсності, то плани дуже обіцяючі.

Ще, я впевнений, що під листом групи пенсіонерів до Президента і його оточення готові поставити свої підписи мільйони громадян України, і не тільки пенсіонерів. Необхідно лише винайти форму, в який спосіб це краще зробити. Одночасно це було б відповіддю тим “трудовим” колективам, які “гаряче” підтримують політику уряду, й висловленням солідарності з народом Грузії.

На запитання редакції “Як ви оцінюєте політичний, економічний та соціальний стан початку 2004 року?” відповім одним російським словом — “беспределі”.

З великою шанобою і повагою до “Слова Просвіти”. Спасибі, що не боїтеся публікувати народні думки!

- Аркадій ЛЕВІТІН, м. Київ

ПРОПОЗИЦІЯ

ПОМІНЯЙТЕ МІСЦЯМИ

Наш Президент шанобливо ставиться до учасників Другої світової війни. Про це свідчить введення свята захисника “отчєства” — 23 лютого (День Радянської армії). Тепер по суті: вражені хоробрістю подолянина — юного партизана Валі Котика, — жителі нашого міста встановили на центральному майдані його погруддя. Минув час, і місцеві райпарткомівці звідкілясь дізналися про те, що, кидаючи гранату під автомобіль із німецьким генералом, юний герой забув пов’язати на шию червоного галстука. Можливо, додалася ще якась причина, і погруддя те з центрального міського майдану перенесли до самісінького центрального міського туалету, а на його місце поставили велетенський пам’ятник “вождєві світового пролетаріату”. Почуття несправедливості загострюється в міру наближення 60-річчя Великої Перемоги. І я розумію, що не так просто демонтувати отого бетонного “вождя” у Красилівському районі, та хоча б погруддя Героя та пам’ятник злочинцю поміняли місцями.

Микола КОЛОМІЄЦЬ, член Національної спілки письменників України, м. Красилів Хмельницької обл.

РЕФЛЕКСІЇ

НАХАБНІЮТЬ, ЯК «НА ТВЕРСКОЙ»

Традиції наших східних сусідів привласнювати чужу історію, видавати за представників свого народу видатних українських учених, композиторів, художників склалися давно. Та коло таких “руських” постійно розширюється. Так, із московського журналу “Ять” (стаття Галіни Кірілової) дізналася, що “султанша Роксолана — із городка Рогатина на южної окраине средневековой России”. Малоімовірно, що авторці невідомо, що середньовічна Росія не мала у своєму складі Рогатина. Просто захотілося нахабно примазатися до всесвітньо відомої українки. Хто буде наступний у цьому списку? Кого ще з наших знаменитих земляків захоплять імперські шупальця?

“Я по Хрещатику їду, как по Тверской...” — піснею з такими словами завершувався концерт російських артистів у палаці “Україна” до закриття року Росії в Україні. Зала, стоячи, аплодувала... Так і гуляють по нашій історії, як по Тверській. А ми аплодуємо...

Зоя ШАЛІВСЬКА, м. Конотоп Сумської обл.

СМІЙМОСЯ!

КРИЧИЛЬСЬКІ СПІВАНКИ

* * *

Українці-молодці
Вже забули про млинці.
На млинця і я, і він
По-російськи кажем: “блін”.

* * *

Ну й держава в нас багата,
Деся повідомляти:
Вже на одного солдата —
Аж два генерали.

* * *

Сидить мама на дивані,
На колінах — “Пан плюс пані”.
А синок малий голосить —
Прочитати казку просить.

* * *

Ми співали пісню файну
Про Вкраїну, про врожайну.
А сьогодні наше збіжжя —
З того й з того зарубіжжя.

* * *

Надивилися кіно
І обоє раді —
Баба в рекеті давно,
А дід у “Бригаді”.

* * *

Продовольчий кошик маєм,
Тільки ось біда одна:
Він давно без ручки, знаєм,
А до того ж — ще й без дна.

Леонід КУЛІШ-ЗІНЬКІВ, с. Кричильськ Сарненського району Рівненської обл.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Пропонуємо всім нашим читачам надсилати свої співанки — найкращі будуть надруковані.